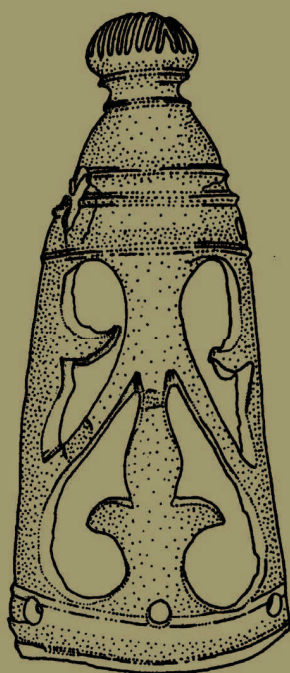

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 26
ROČNÍK CX – 2016

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA 26
ROČNÍK CX – 2016

Bratislava 2016

ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI
ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA

CX – 2016
ARCHEOLÓGIA
26

Redakčná rada/Editorial Board

PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda), doc. PhDr. Gertrúda Březinová, CSc., Mgr. Radoslav Čambal,
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská, PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD., doc. PhDr. Matej Ruttkay, CSc.,
Prof. PhDr. Stanislav Stuchlík, CSc., PhDr. Vladimír Turčan

Zostavovateľ/Edited by
PhDr. Vladimír Turčan

Preklad do nemeckého a anglického jazyka/translation into English and German languages: REELS, s. r. o., Stephanie
Staffen a autori

Publikácia je recenzovaná/publication is reviewed

Grafická úprava/Graphic design
Matúš lányi

Tlač/Print:

Vydalo/Published by: Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2016

Náklad/Numbers of the copies: 350 kusov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum/Slovak National Museum-Archaeological Museum 2016

ISBN 978-80-8060-390-8
ISSN 1336-6637

ZBORNÍK SLOVENSKÉHO NÁRODNÉHO MÚZEA CX– 2016 ARCHEOLÓGIA 26

PhDr. Etela Studeníková, CSc., dlhoročná vedecká pracovníčka
SNM-Archeologického múzea a vysokoškolská pedagogička, zakladateľka ročenky Archeológia, sa v tomto roku dožíva okrúhleho životného jubilea. Kolegovia a priatelia želajú jubilantke do ďalších rokov veľa zdravia, spokojnosti a úspechov.

PhDr. Etela Studeníková, CSc., langjährige wissenschaftliche Mitarbeiterin
des SNM-Archäologischen Museums und Hochschulpädagogin, die Gründerin des Jahrbuchs Archeológia, erreicht in diesem Jahr ein rundes Lebensjubiläum. Kollegen und Freunde wünschen der Jubilarin für die nächsten Jahre viel Gesundheit, Zufriedenheit und Erfolg.

OBSAH – CONTENTS – INHALT

- 7 KATARÍNA GAJARSKÁ: Neolitický dom na sídlisku kultúry s lineárnou keramikou v Blatnom
17 The Neolithic house on settlement of the Linear Pottery Culture in Blatné
- 19 ZOJA BENKOVSKY-PIVOVAROVÁ: K terminológii počiatku strednej doby bronzovej na južnom Slovensku vo svetle nálezov z hrobu 3/62 maďarovskej kultúry z Nových Zámok
25 Zur Terminologie der beginnenden mittleren Bronzezeit in der Südslowakei im Lichte der Funde aus dem Grab 3/62 von Nové Zámky
- 27 PAVOL JELÍNEK: Objekty s dvojicami ľudských skeletov na sídliskách staršej a strednej doby bronzovej na Slovensku
35 Objekte mit menschlichen Skelettpaaren in Siedlungen der älteren und mittleren Bronzezeit in der Slowakei
- 37 GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA: Bronzový depot zo Šarišských Lužianok z roku 1876
46 Der Bronzehort aus Šarišské Lužianky aus Jahr 1876
- 49 MILAN HORŇÁK: Sídliskový areál lužickej kultúry a zo stredoveku v Púchove-Horných Kočkovciach
57 Settlement site of Lusatian Culture and from the Middle Ages in Púchov-Horné Kočkovce
- 59 LUCIA BENEDIKOVÁ: Nálezy z Vršatského Podhradia v kontexte osídlenia stredného Považia v neskorkej dobe bronzovej a v dobe halštatskej
70 Die Funde aus Vršatské Podhradie im Kontext der Besiedlung des mittleren Waagtals in der Spätbronze- und Hallstattzeit
- 73 PETR KOS: Pohřebiště ze Slavkova a jeho přínos k poznání vývoje halštatské kultury ve středním Politaví (K možnosti zpřesnění datace hrobů ždánické skupiny horákovské kultury)
101 Das Gräberfeld aus Slavkov und sein Beitrag zur Kenntniss der Entwicklung der Hallstatt-kultur im mittleren Flussgebiet von Litava (zur Möglichkeit der Präzisierung der Datierung von Gräbern der Ždanice-Gruppe der Horákov-Kultur)
- 103 KATARÍNA HARMADYOVÁ: Dvojslučková oblúkovitá spona z Bratislavy-Devína
107 Bogenförmige Zweischleifenfibel aus Bratislava-Devín
- 109 RADOSLAV ČAMBAL: Včasnotaténske spony z Horných Orešian – Slepého vrchu v zbierkach SNM-Archeologického múzea v Bratislave
116 Frühlatènezeitliche Fibeln aus Horné Orešany – Slepý vrch in den Sammlungen des SNM-Archäologischen Museums in Bratislava
- 119 IGOR BAZOVSKÝ: Súčasti astragálových opaskov z juhozápadného Slovenska
123 Bestandteile der Astragalgürtel aus der Südwestslowakei
- 125 RADOSLAV ČAMBAL: Spätlatènezeitliche Jochendbeschläge aus dem Gebiet von Bratislava
131 Neskorolaténske nákončia jariem konského záprahu z priestoru Bratislavy
- 133 VLADIMÍR KRUPA – MIROSLAVA DAŇOVÁ – JÁN ŠTUBŇA – EUDMILA ILLÁŠOVÁ – JÁN TIRPÁK: Prsteň z bohatého hrobu I z Krakovian-Stráží (štyľová a gemologická analýza)
140 Ring from the abundant grave I in Krakovany-Stráže
- 143 DARINA BIALEKOVÁ: Predmety a polovýrobky z kosti a parohu z pobedimského hradiska
150 Gegenstände und Halbfabrikate aus Bein und Geweih vom Burgwall Pobedim

- 151 SAMUEL ŠPANIHEL: Nálezy keramiky z pevnosti v Čiernom – Valoch
 161 Keramikfunde aus der Festung in Čierne – Valy
- 163 MÁRIO BIELICH: Stredoveké osídlenie v Rumanovej
 171 Mittelalterliche Besiedlung in Rumanová
- 173 LUCIA PILKOVÁ – PETRA ŠIMONČIČOVÁ KOÓŠOVÁ: Militária, ostrohy a kónský postroj
 z Čeboviec – Zeleného hradu (okr. Veľký Krtíš)
 181 Militaria, Sporen und Pferdegeschirr vom Čebovce – Zelený hrad (bez. Veľký Krtíš)
- 183 PETER NAGY – EVA ĎURKOVIČOVÁ: Výsledky archeologického výskumu Kalvínskeho kostola
 v Šamoríne
 192 Ergebnisse archäologischer Grabung der Calvinischen Kirche in Šamorín
- KOLOKVIUM
- 193 Štrnásty ročník kolokvií k otázkam rímsko-germánskej archeológie
 194 Vierzehnte Jahrgang der Kolloquien zu den Fragen der römische-germanischer Archäologie
- 195 JAROSLAVA RUTTKAYOVÁ: Miniaturne nádoby z pohrebiska vo Veľkom Cetíne
 200 Miniaturgefäße vom Gräberfeld in Veľký Cetín
- 201 JAROSLAVA SCHMIDTOVÁ: Miniaturna nádobka z doby rímskej z Bratislavy-Čunova
 206 Miniature container from the Roman period from Bratislava-Čunovo
- 207 TOMÁŠ ZEMAN: Miniaturní keramické nádoby z doby římské z jihovýchodní Moravy
 211 Miniaturgefäße aus der römischen Kaiserzeit von südöstlichen Mähren
- 213 ĽLEV ZACHAR – VLADIMÍR TURČAN: Miniaturna keramika zo sídliskových objektov v Šaštíne-Stráži
 a v Trnave
 219 Miniaturkeramik aus Siedlungsobjekten aus Šaštín-Stráže und aus Trnava
- 221 RADKA KNÁPEK – ONDREJ ŠEDO: Misky s omfalem v životě barbarských společností doby římské
 277 Bowls with an omphalos in the life of Barbarian tribes in the Roman period
- RECENZIE
- 281 Vladimír Krupa – Marián Klčo: Bohaté hroby z doby rímskej z Krakovian-Stráži (*Vladimír Turčan*)
- 283 Skratky časopisov a periodík – Abkürzungen von Zeitschriften und Periodika

POHŘEBIŠTĚ ZE SLAVKOVA A JEHO PŘÍNOS K POZNÁNÍ VÝVOJE HALŠTATSKÉ KULTURY VE STŘEDNÍM POLITAVÍ

(K MOŽNOSTI ZPŘESNĚNÍ DATAČE HROBŮ ŽDÁNICKÉ SKUPINY HORÁKOVSKÉ KULTURY)

PETR KOS

Keywords: Czech republic, Moravia, Slavkov u Brna, Horakov culture, Platenice culture, Calenderberg culture, burial rite, chronology

Abstract: *The burial ground from Slavkov and what it has added to our knowledge of the development of the Hallstatt culture in the central Litava region (On the possibility of dating more precisely the graves from the Ždánicko group of the Horakov culture).* In his article, the author follows on from a publication produced by several authors in an anthology of papers given in 2008 at the 10th “Urnfields and the Hallstatt period” conference in Košice. The purpose of the work is to point out the possibility of dating with greater precision the graves of those who shaped the Hallstatt culture, who were gradually laid down in the Slavkov burial ground in the Vyškov district. The author tries to divide up each separate part of the burial elements, working on stratigraphic and working sequences. By analysing the ceramic and metal artefacts, he also tries to point out certain supra-regional aspects related to the formation of the Hallstatt culture in the Slavkov area, which is described by present terminology as the Ždánice group of Horakov culture.

Úvod

Nedávno byl kolektivem autorů představen příspěvek vyhodnocující v základních rysech šest hrobů halštatského pohřebiště ze Slavkova (okr. Vyškov), prozkoumaného v letech 2000 – 2001 zaměstnanci ÚAPP Brno (*Dobíšíková et al. 2010*). Předmětem úvodní práce bylo prostřednictvím nového pohřebiště obeznámit archeologickou veřejnost s problematikou míšení hmotných památek kultur horákovské, kalenderberské a platěnické (dále jen HK, KK a PK) v prostoru středního Politaví v regionu Slavkovsko, kde se nachází pomyslná hranice mezi podunajskou a lužickou kulturní sférou (srv. *Baarová 2004a*, tab. 32). Této oblasti se vyčerpávajícím způsobem dotkla Z. Baarová, která jí pojala do své diplomové práce a posléze ji také v poněkud zkrácené formě publikovala (*Baarová 2004a; 2004c; Holubová 2011*).

Z neznámějších lokalit lze ze sledovaného regionu zmínit pohřebiště z Maref-Člupů, které se stalo důležitým souborem charakterizujícím pozdní vývojový stupeň HK na jižní Moravě. Při práci s materiálem Z. Baarová prokázala chronologický vývoj pohřebiště v rámci Reineckových stupňů Ha D1 až Ha D2 (*Baarová 2004b; 2006*). Zde je nutno podotknout, že pohřebiště objevené ve Slavkově naplňuje svým obdobím předchozí a počáteční část vývoje marefského pohřebiště, čímž nabývá pro poznání vývoje halštatské kultury v Politaví velkého významu a umožňuje nám geografické a chronologické propojení se sousedními sídelními regiony – Brněnskem, Hodonínkem a Vyškovskou branou.

V porovnání se sídlištními nálezy z nedalekého hradiska Křižanovic-Zámečku, které leží téměř v centru regionu a jež bylo Z. Baarovou označeno za lokalitu osídlenou pouze ve stupni Ha D2, zjišťujeme ve Slavkově v souladu s touto datací bližší paralely v keramickém materiálu pouze v mladší pohřební fázi hrobu H 6 (typ výzdoby 200:03: srv. *Baarová 2004a*, 71, obr. 3; *2007b*, 410, 416, 418, obr. 3: 2; 9: 4; 11: 7). Přímější kulturní návaznost hradiska na slavkovské pohřebiště nám pak dokládají charakteristicky zdobené tvary amfor (typ výzdoby 200: 31-33: srv. *Baarová 2004a*, 71, obr. 3), které se vyskytly v hrobech H 1 a H 2 (*Baarová 2007b*, 411, 417, obr. 4: 5; 10: 9). Dokladem správné datace takto, či podobně zdobených amfor ve středním Politaví do stupňů Ha D1 – Ha D2 je také jejich početné zastoupení v souboru z Býčí skály (srv. *Parzinger et al. 1995*, 180, Abb. 1, Taf. 60: 585, 586; 61: 589; *Golec 2003a; Baarová 2007b*).

Nejdůležitějším pramenem v nálezových souborech ze Slavkova je bezesporu keramika, která prokazuje kulturní příslušnost pohřbených, neboť právě v hrobech se projevují největší vazby k místnímu kulturnímu základu. Zdejší neobvykle kulturně pestrá skladba pohřební keramiky proto udivuje.¹ Za uzavřené celky s vlastním chronologickým vývojem lze označit pět hrobů (H 2 – H 6), které jsou nejspíše součástí jedné pohřební skupiny. Osamocený hrob H 1 byl nalezen odděleně, ve vzdálenosti cca 170 m od zmíněné skupiny a představuje hrob solitérní, nebo související s jinou pohřební skupinou, kterou se záchranným výzkumem nepodařilo zachytit. Celek H 1 je v příspěvku předkládán jako názorná situace vhodná pro hlubší chronologický a komparativní rozbor birituální hrobky, která má v severním a severovýchodním Přialpí své početnější analogie v podstatně bohatších mohylových hrobech s dřevo-kamennými konstrukcemi a plochých prostších hrobech s rovem bez mohylového náspu (*Rebay 2006; Metlička 2010*). Hrob H 1 je příkladem kolektivního pohřbívání v „klanové“ hrobce, čímž významně přispívá k bližšímu poznání pohřebních tradic vyspělé halštatské kultury v severovýchodním Přialpí.

¹ Z. Holubová poukazuje paradoxně na skutečnost, že cizorodé kulturní prvky se ve Vyškovské bráně objevují v keramice podstatně více v sídlištních nálezech nežli v hrobech, což by se mohlo vztahovat především na oblast osídlenou tvůrci PK (*Holubová 2011*, 59).

Lokalita je výjimečná tím, že její chronologickou výpovědní hodnotu navyšuje enormně bohatá skladba kovových artefaktů, která nemá ve sledované oblasti v kombinaci s keramikou obdoby. Ždánická skupina si v rámci sídelní komory HK zachovává periferní postavení, díky čemuž má řada artefaktů své paralely také na území skupin kalenderberského a lužického kulturního okruhu.

Struktura pohřebiště a jeho analogie

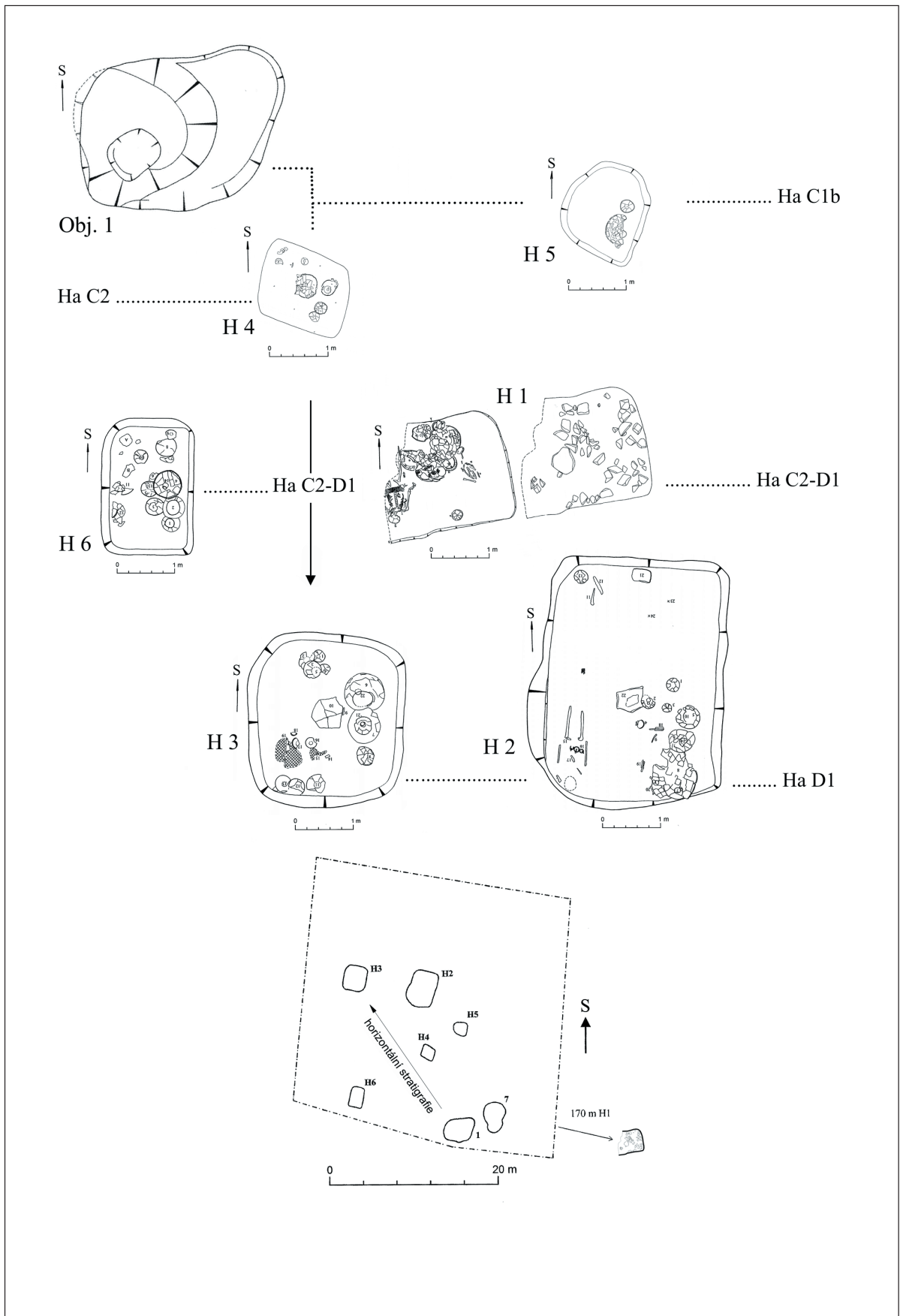
Na problematice aspekty spojené s datací mohylových hrobů v sousední KK upozornila před časem K. Rebayová při zpracování mohylového hrobu s devíti pohřby ze Zagersdorfu. Společně s K. Kausem poukázala v této souvislosti na skutečnost, že v naprosté většině případů dochází při dataci hrobů KK ke společnému vyhodnocování všech nalezených kusů keramiky, bez ohledu na to, kolik je v hrobce přítomno pohřbů (*Kaus 1986, 120; Rebay 2002, 101*).² Při zpracování hrobů HK tomu bylo dříve podobně. Až novější velkoplošné výzkumy na počátku 90. let umožnily archeologům sledovat na pohřebištích také horizontální (Vojkovic: *Golec 2005*) a vertikální (Brno-Příkop: *Vitula 1999*) stratigrafie, někdy i se snahou o důraz na vydělení pohřebních pomocných stratigrafických sekvencí (dále jen PS) v kolektivních hrobech (*Kos 2011a; 2011b; 2015a; Kos/Přichystal 2013*).

V souvislosti s datací bohatého birituálního hrobu č. 214/19 z Brna-Příkopu (obsahoval dva kostrové a jeden žárový pohřeb), se poprvé setkáváme v HK na základě antropologického posudku také s úvahou archeologa o nesoučasném uložení pohřbů do společného hrobu, přičemž cílem znovuootevření pohřební komory bylo doplnit dlouhodobě udržovanou hrobku o nové pohřby, eventuálně i s „milodary“ (*Vitula 1999, 339*). Různá úskalí však spočívají v následné korelaci pohřbů s milodary, výsledek konečného datování tohoto celku byl proto značně rozporuplný. Sám autor výzkumu jej zařadil, na základě pásové garnitury s kroužky, poměrně citlivě do Parzingerova horizontu 4 (Ha C2: *Parzinger et al. 1995, 180, Abb. 1, dále jen Parzinger*), avšak M. Golec při svém pozdějším vyhodnocení horákovských ženských hrobů s kroužkovými pásy již spolehlivě do stupně Ha D1 (*Vitula 1999, 340; Golec 2005, 250, 325-331*). Nejednotnost vnáší do datace také bronzové houpačkovité nánožníky, které mají přímou paralelu v nálezů z jeskyně Býčí skály, kde podle H. Parzingera naplňují chronologický stupeň Ha D1, víme však, že hlavní část souboru náleží až období stupňů Ha D2 – Ha D3 (*Parzinger et al. 1995, 180, Taf. 14: 129, 130; Golec 2003a, 331*). Co zbývá ještě k dataci tohoto celku dodat? Jen to, že všichni kdo se na ní podíleli, měli patrně pravdu, neboť více kostrových pohřbů dává u hrobky vybavené velkým množstvím milodarů sám o sobě předpoklad pro delší pohřební interval přesahující eventuálně i jeden chronologický stupeň v délce přibližně 50 let.

Opustme ale nyní exkurz z Brněnska a zaměříme se na oblast středního Politaví, kde se nám podobná zkušenost bude hodit. Ve Slavkově byla nejspíše odkryta jedna kompletní skupina hrobů a solitérní hrobka, která se ve svých základních rysech dosti podobala situaci z Brna-Příkopu. Můžeme proto u těchto vyšších struktur provést rozbor a následně se také pokusit o rekonstrukci chronologického vývoje. Obě pohřební struktury ze Slavkova vykazují vzhledem k počtům pohřbů vztah k menším sociálním jednotkám, v kulturně-antropologickém pojetí například „nukleárním rodinám“ (srv. *Murphy 1999*; dále např. *Müller-Scheeßel 2005, 343*). M. Golec a Z. Baarová hovoří v souvislosti s pohřebištěm ve středním Politaví o stabilních strukturách v krajině, na které mělo navázat klanové uskupení společnosti střídavě využívající sídelní areály v jejich bezprostředním okolí (srv. *Baarová 2004a, tab. 33; Golec 2005, 301*). Pohřebiště ve Slavkově do této struktury patrně zapadá a představuje pro tuto oblast příkladný model. Podobná rodinná, rodová, či klanová skupinová pohřebiště, byla zjištěna v halštatské kultuře i jinde na Moravě. Ve Vojkovicích se například podařilo odhalit pohřebiště s 21 hroby, které tvořily přibližně 2-3 skupiny s chronologickým vývojem ve stupních Ha C – Ha D (*Golec 2005, 84, 422, tab. 276; 2007*). V Brně-Horních Heršpicích se podařilo objevit pravděpodobně jen menší část větší nekropole s 6 hroby (*Čižmářová/Geislerová 1990; Golec 2005, 424, tab. 278*) a podobně tomu bylo asi i ve zmíněném Brně-Příkopu, kde bylo hrobů odkryto celkem 18 (*Vitula 1995; 1999; Golec 2005, 421, tab. 275*). V Modřicích jižně Brna bylo objeveno rozsáhlé pohřebiště, na kterém bylo dosud odkryto 100 hrobů tvořících drobné skupiny, u nichž bylo patrné další seskupování do větších okrsků (*Kos 2004, 281, obr. 8; 2009; 2010*). Jinými podobnými torzy velkých horákovských nekropolí jsou patrně i nově objevená pohřebiště z Hrušovan u Brna s třemi hroby, Znojma (16 hrobů) a hlavně Mohelna (9 hrobů), kde bylo již dříve objeveno několik hrobů (*Geisler 2009; Lečbych 2010; Košťurík et al. 1986; Stegmann-Rajtár 1992b; Kos 2011a; 2015b*).

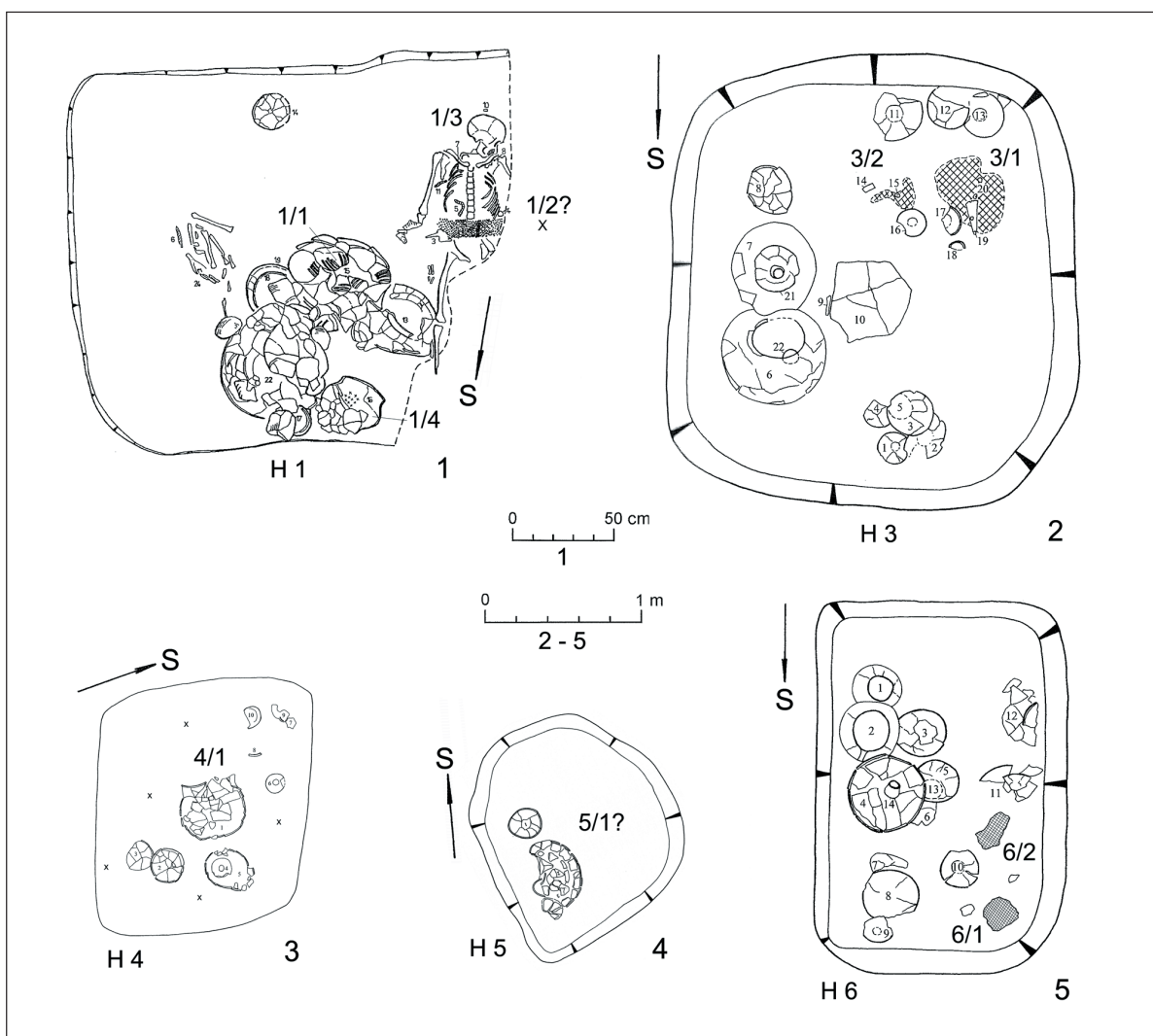
Pro bližší poznání pohřebišť v regionu středního Politaví si díky Slavkovu zaslouhuje opětovnou pozornost lokalita Marefy-Člupy, s původním počtem 31 popelnicových hrobů (*Baarová 2004b, 20, 22; 2006*). Pohřebiště tvořily menší hrobové jámy s prostými popelnicovými pohřby, vybavené malým počtem nádob, nebo pouze jednou nádobou (osudím či amforou), příkrytou obvykle ještě mísou a provázené někdy také většími jehlancovými kameny (např. hroby č. 9, 40 a 45: *Baarová 2004a, 43, 47, 48*). Hrob tohoto typu byl pojat ve Slavkově do koncepce hrobky H 1 (PS 1/4) a můžeme jej tedy v rámci pohřebiště označit za nejmladší projev pohřbívání charakterizující pozdní vývojové stádium HK. Novým srovnávacím souborem pro kýženou oblast je rozsáhlé pohřebiště PK v Orlovicích-Lysé hoře, položené na jižním okraji Vyškovské brány, které bylo prozkoumáno v letech 2008 – 2009 vyškovským pracovištěm ÚAPP Brno pod

² Jádro problematiky spočívá v obvyklé nemožnosti antropologického potvrzení, že žárový pohřeb mohl obsahovat ostatky více jedinců, někdy se však vyskytnou i výjimky (srv. *Tvrđý 2007; Kos 2011b*).

Obr. 1. Slavkov. Vývojové spektrum hrobů pohřebiště s vazbou na chronologické stupně HK M. Golce. Dole plocha výzkumu (Golec 2007).

Abb. 1. Slavkov. Entwicklungsspektrum der Gräber vom Gräberfeld in Bindung an die chronologischen Stufen der HK von M. Golce. Unten Grabungsfläche (Golec 2007).

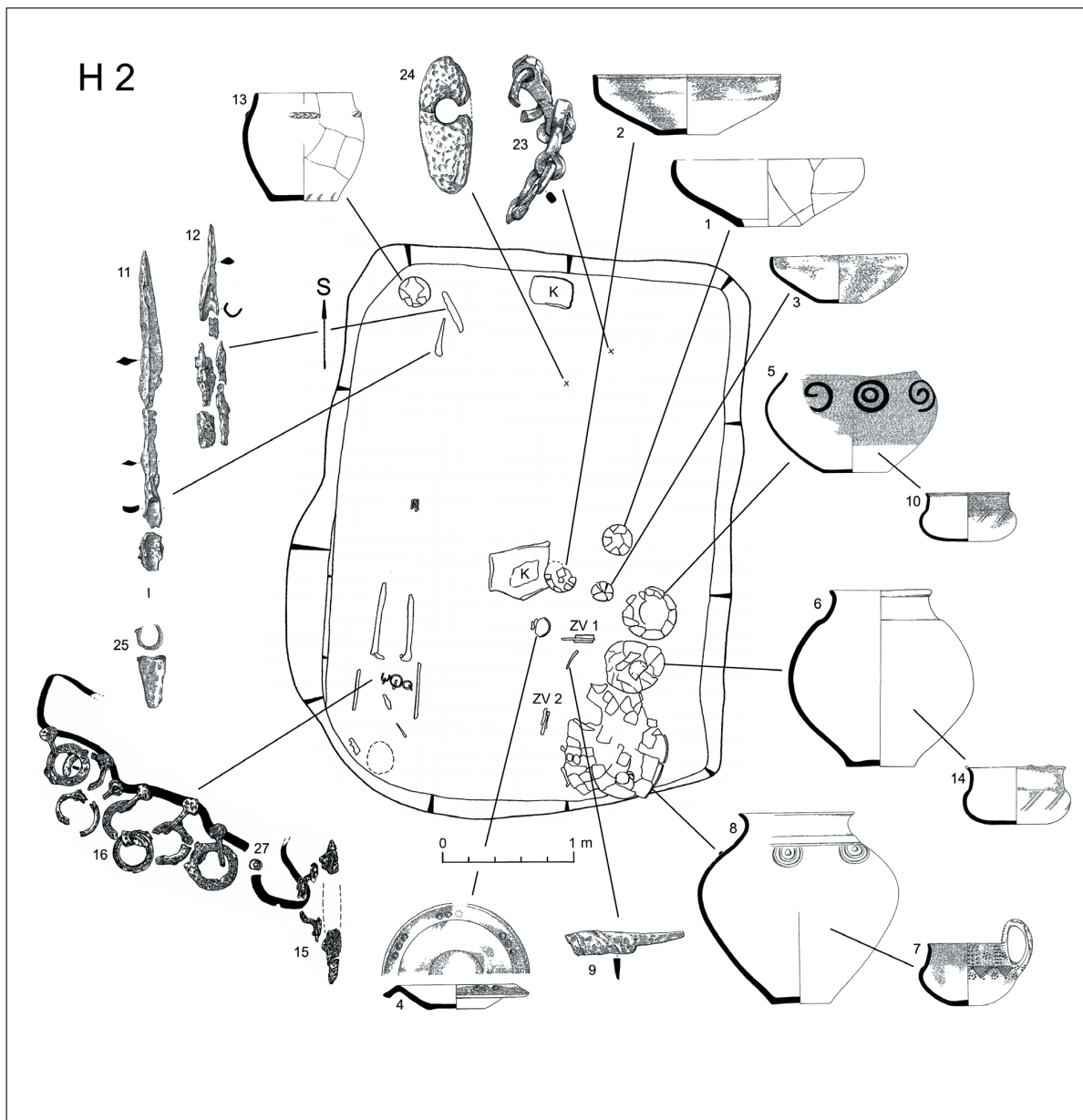

Obr. 2. Slavkov. Hroby H 1, H 3-6 s vyznačením stratigrafických PS.

Abb. 2. Slavkov. Gräber H 1, H 3-6 mit Markierung der stratigraphischen PS.

vedením B. Mikulkové (Mikulková 2009; 2010). Tato nekropole, čítající 58 hrobů, vykazuje kostrové i žárové pohřbívání (3 kostrové hroby, dle sdělení antropologa J. Kaly z ÚAPP Brno), což je pro PK na střední Moravě poměrně neobvyklý jev, nikoliv však ojedinělý, a naznačuje podobnou skladbu pohřebiště jako ve Slavkově. Na zvláštnosti spojené s pronikáním kostrového ritu do prostředí PK upozornil již dříve J. Nekvasil, který konstatoval, že kostrové hroby v PK mohou inklinovat ke kulturní sféře HK (např. Vitčice, Náklo, Vrahovice: Nekvasil 1962, 147, 158). Výskyt kostrového ritu v PK budeme muset při dalších výzkumech ještě pozorně sledovat, neboť se zdá, že pohřebiště ze Slavkova tuto teorii částečně potvrzuje.

Významným pramenem pro porovnání již dříve zveřejněných památek ždánické skupiny HK s hroby ze Slavkova je katalog M. Čižmáře, který představuje nálezy ze starších výzkumů mohylníků ve Ždánickém lese (Čižmář 2014). V této práci najdeme také bezprostřední inspiraci, jak mohly asi přibližně hroby ze Slavkova vypadat, pokud měly mohylové násypy; nalezneme tu ale paralely hlavně ke keramickému zboží. Z Bošovic pochází z mohyly č. II mísovitá nádoba v podobě vaničky (Čižmář 2014, 35, obr. 22: 1) stejně jako ze slavkovského hrobu H 3 a z mohyly č. III amfora s podžlabenými výčnělky na plecích, která je analogická kusu ze slavkovského celku H 2 (Čižmář 2014, 35, obr. 22: 16). Slavkovská amfora má více analogií i v souboru, který pochází z mohyly č. 5 z Dambořic (Čižmář 2014, 45, obr. 32: 1). Obsah hrobu H 3 ze Slavkova má v oválné míse paralelu ještě v mohyle č. III z Koberčic (Čižmář 2014, 87, obr. 67: B1), kde se navíc vyskytla také bronzová kalotovitá průvlečka s plochým okrajem z koňského postroje, která má na Moravě zastoupení v nálezech na jižním Brněnsku a Zlínsku (Stegmann-Rajtár 1992b, Taf. 85: 2; Kos 2011a, 179, obr. 4: 15a, 15c). Amforu z hrobu H 4, zdobenou žlábkovými kolečky na plecích, lze porovnat zase s nálezem z mohyly č. VI z Velkých Hostěradek (Čižmář 2014, 126, obr. 99: C). Rozšířením této jednoduché žlábkované výzdoby se obšírněji zabýval v souvislosti s nálezy z jihozápadního Slovenska S. Müller, který ji lokalizuje v největších koncentracích na jižní Moravu a také do dolnorakouského Podunají (srv. Müller 2012, 186, Abb. 85: 1).

Obr. 3. Slavkov. Hrob H 2 a distribuce jeho pohřebního inventáře (u artefaktů různé rozměry).

Abb. 3. Slavkov. Grab H 2 und Distribution von ihrem Grabinventar (bei den Artefakten verschiedene Maßstäbe).

Na rozdíl od Slavkova byly v prostoru Ždánického lesa využívány v době HK k pohřebním aktivitám starší mohylníky ze střední doby bronzové a jen zcela mimořádně byly vršeny mohyly zcela nové (např. V. Hostěradky – mohyly č. VI, X, XI, XII, XIII: Čížmář 2014, 114-135, s literaturou). V Modřicích se podařilo rozpoznat skupiny hrobů, které vznikaly v návaznosti na starších, snad zakladatelských hrobech, kolem nichž, či v jejich blízkosti, byly posléze rozmísťovány mladší satelitní hroby (Kos 2004, 281, obr. 8). V souvislosti s tímto jevem, kdy si ostatní hroby udržují určitý odstup od nejstaršího, jsme proto někdy nuceni připustit povrchové označování ústředního hrobu nějakým druhem nadzemního památníku – např. hliněným tumulem, dřevěnou stavbou, nebo náhrobními kameny. V halštatském středodunajském okruhu se jedná o nadregionální jev, který uvádí také K. Rebayová při zpracování známé dolnorakouské nekropole ve Statzendorfu a S. Rajtárová, v souvislosti se zpracováním pohřebiště v Nových Zámkách na jihozápadním Slovensku (srv. Rebay 2007, 145, Fig. 6-4; Stegmann-Rajtár 2009a, 86).

Objekty č. 1 a 7, které se podařilo odkryt ve Slavkově jihovýchodně od centra skupiny, mohou podle nálezů i svých zvláštních dispozic představovat pozůstatky starších hrobů.³ Navazují na ně hroby H 4, 5 a 6 tvořící další „mladší“ skupinu, za kterou následují dva největší hroby H 2 a 3, obsahující nejmladší pohřební fáze. Díky tomu zde lze dobře

³ Dle rozměrů jam se mohlo jednat o pozůstatky vylopuených hrobů, v nichž se nedochovaly žádné vybavy. Nasvědčoval by tomu rovněž ojedinělý zlozek keramického šálku s uchem vytaženým nad okraj, který byl nalezen v obj. 1. Jeho starobylá morfologie nevylučuje přiřazení do starší části stupně Ha C (srv. Geisler 2004, 5).

rozpoznat horizontální stratigrafii pohřebiště (jednosměrný nárůst pohřební skupiny od JV k SZ). Rozestupy mezi hroby mohou naznačovat existenci mohylových náspů o průměrech cca 6 – 12 m, což je v souladu s podobou halštatských mohylníků dochovaných v nedalekém Ždánickém lese (Čížmář 2014, s literaturou).⁴

Pohřební fáze

Nyní přistupme k identifikaci stratigrafie prostřednictvím PS, které jsou ve Slavkově definovány jednotlivými a kolektivními pohřby v jednom hrobě a skupinami keramických milodarů, které vykazují rozdílný morfologický, kvantitativní (podvojný) a výzdobný vývoj (tab. 1).⁵ Modelem pro vydělení PS každého horákovského pohřebiště jsou příkladné hroby s jednotnou výbavou příslušející k jedinému pohřbu, nejlépe kostrovému. Ve Slavkově k nim náleží hrob H 2 (obr. 3), který umožňuje vydělení základního vztahu pohřbeného k distribuci veškerých milodarů uložených do hrobu (základní PS). Díky tomu jsme spraveni o rozmístění keramických setů souvisejících s jídelními a picími rituály a o místech, která byla vyhrazena pro uložení zvířecí obětiny, zbraní, strojů i vlastního pohřbu. Tento model lze pak s přehledem aplikovat na další hroby celého pohřebiště, a to včetně hrobů s žárovými pohřby (obr. 2).

Za důležitý aspekt vedoucí k odlišení PS, lze ve Slavkově do jisté míry označit také trojici ženských šatních spínadel v celku H 3 (spony), ve kterém jsou přítomny dvě izolované kumulace kalcinovaných kostí a tři skupiny keramických nádob (1-5; 6-8, 21, 22; 11-13). Díky početnosti šperků lze soudit na pohřby více jedinců (obr. 2: 2). Na základě přítomnosti zbytků dvou žárových pohřbů na hromádkách lze uvažovat o minimálně dvou chronologicky návazných nebo respektive současných PS (3/1 a 3/2), jejichž chronologickým zpřesněním se budeme blíže zabývat v následujících odstavcích.

Podobný poznatek plyne rovněž ze zpracování výbavy hrobu H 6 (obr. 2: 5), který obsahoval tři skupiny nádob (1-4, 6, 13, 14; 7-10; 11, 12) a dvě hromádky spálených lidských kostí. I zde se našla tři šatní spínadla (spony a jehlice), svědčící o maximálně dvou pohřbených jedincích, náležejícím nejspíše k ženskému pohlaví (PS 6/1 a 6/2).⁶

Za hroby s jediným pohřbem lze označit H 2, 4 a 5 (obr. 2: 3, 4; 3). U těchto hrobů nelze ke vši snaze vytvořit další PS ani na základě keramických skupin, lze proto předpokládat, že se jedná o chronologicky uzavřené celky zařaditelné do jednoho stupně, případně rozmezí dvou.

Žárové pohřby s ostatky vícero jedinců lze v jednom hrobě často jen velmi obtížně antropologicky identifikovat (srv. Dobisíková et al. 2010, 77-83), většinou nás na ně upozorní až oddělené kumulace spálených kostí s ohněm poškozenými kovovými milodary, které dříve tvořily výbavu pohřebního kroje zesnulého (např. H 6). Pakliže ne, tak je archeolog odkázán na jejich interpretaci pouze na základě opakujících se sad keramických milodarů (skupin nádob), které by k nim mohly eventuálně příslušet. V tomto případě je ale nutné znát dokonale morfometrické aspekty a výzdobné prvky keramiky vedoucí k tvorbě přesnější datace.

Za nezvratné doklady více pohřbů v jednom hrobě lze považovat hroby birituální. Ze Slavkova lze jako učebnicový příklad uvést hrob H 1, jenž je antropologicky, i svými dalšími souvisejícími nálezovými okolnostmi, determinován jako hrobka se 3-4 pohřby, z nichž žárové lze díky minimálnímu množství spálených kostí označit spíše za pohřby symbolické (srv. Dobisíková et al. 2010, 60, 77, 79). Z těchto důvodů představuje na pohřebišti hrobka objekt, ve kterém lze zaručeně předpokládat citlivější vnitřní chronologický vývoj. Jeho inventář nám umožňuje vyčlenit několik skupin milodarů, jež by mohly představovat pracovní celky související s pohřby (obr. 2: 1).

Antropologicky byly v hrobce prokázány dva kostrové pohřby (první PS 1/2 ve fragmentech a 1/3 takřka kompletní), stratigraficky s nimi však nelze při vši snaze o jejich chronologické zařazení na bázi PS úspěšně pracovat. Na základě nějakého zřejmějšího stratigrafického vztahu nelze ani stanovit, který z nich byl do hrobky uložen dříve či později, respektive zdalí byl v hrobě vůbec druhý pohřeb uložen kompletní. Místo původního uložení prvního kostrového pohřbu PS 1/2 (zlomky týlní a stehenní kosti), který se nezachoval *in situ*, mohlo odpovídat jedině porušenému prostoru hrobu po boku pohřbu PS 1/3.⁷ Při práci s nálezovým materiálem si následně předvedeme, že oba kostrové pohřby mohly být do společného hrobu uloženy téměř současně, s minimálním časovým prostoje.

Na řezu hrobem, který vznikl jeho částečným odbagrováním, a jenž byl veden takřka ideálně v S-J směru, je dobře patrné dvouprostorové rozdělení hrobu na část hlubší oválného tvaru (s žárovými pohřby a milodary) a na část mělké (s jediným keramickým nálezem – mísou č. 14), do které zasahuje také kostrový pohřeb PS 1/3. Toto zvláštní členění dna hrobky se na horákovských pohřebištích běžně nevyskytuje a jeho vysvětlení lze proto hledat v jiných souvislostech. Jedním z nich by mohla být například úprava menšího žárového hrobu, který byl později rozšířen pro účely přidání

4 U objektů 1 a 7 (obr. 1) lze v případě, že by se jednalo o vyloupené hroby, předpokládat mohyly rovněž. U hrobů H 4-5 a výše jmenovaných obj. pak nelze za těchto podmínek vyloučit původní párové rozložení hrobů pod mohylami, nebo ve dvou pohřebních skupinách jak je to obvyklé například v prostředí HK na Brněnsku (srv. Kos 2004; Golec 2005).

5 „Předem upozorňuji, že se v tomto ohledu jedná o druh metodiky, která vychází ze stratigrafických poznatků učiněných v objektech HK, které vedly jakýmkoliv způsobem k odlišení následných pohřebních sekvencí během vlastního terénního výzkumu“ (srv. Kos 2011a; 2011b). S pohřebními sekvencemi pracují archeologové a antropologové na halštatských pohřebištích také v jihovýchodním Německu (Müller-Scheeßel 2005, 342).

6 M. Golec (Golec 2005) upozornil při zpracování hrobů z Vojkovic na skutečnost, že horizontální stratigrafie potvrzuje rozdílnost v dataci jehlic od spon, které se nenašly ani v jednom hrobě současně.

7 Zachovaný kostrový pohřeb ženy (PS 1/3) je umístěn až nepřímo před středem hrobové jámy, podobně jako pohřeb ženy s kroužkovým pásem z Brna-Příkopu v hrobě č. 214/19, který obsahoval dva ženské kostrové pohřby a jeden žárový, snad mužský (Vitula 1999).

kostrových pohřbů. Tím se také dostáváme k možnosti vydělení dvou skupin keramických nálezů s vazbou na některé další pohřby, které by nám mohly interpretovat stratigrafické vztahy. Z uskupení keramických milodarů lze dále vyvodit také původní tvar hrobové jámy, která mohla mít, kromě toho že byla poněkud hlubší, oválný tvar zhruba o průměru 1 m. Původní podoba hrobu vykazuje souvislost s pohřebními praktikami z období kultury popelnicových polí. Primární sekvenci (PS 1/1) tvoří nepřilíhající objemný žárový pohřeb (symbolický, dětský?), který byl vsypán do misky (č. 23), jež byla vložena v amfoře (č. 15). Poblíž se nacházelo osudí (č. 13), obsahující malou misku (č. 21). Toto tvořilo patrně set s jednou z misek, které byly vloženy do sebe (nejspíše č. 18) – mohlo se jednat o doklad přiložení nových milodarů k následnému „kostrovému“ pohřbu PS 1/2. Za mladší v této kumulaci nádob lze označit mísu (č. 19), amforu (č. 22), do ní vložený šálek (č. 20) a soudkovitý hrnec (č. 17), které by podle absence spálených kostí mohly s trochou nadsázky představovat keramickou výbavu druhého kostrového pohřbu (PS 1/3). Nejmladší PS 1/4, tvoří žárový pohřeb uložený do hrobu v situlovitém hrnci (č. 16), který je bez průvodní výbavy. Porovnáním keramických skupin přisouzených PS 1/1 - 1/4, tak můžeme dojít k závěru, že první PS přísluší patrně horákovskému stupni Ha C2 (Parzinger 3-4), další dvě stupni Ha D1 (Parzinger 5-6) a poslední pak nejspíše již Ha D1 – Ha D2 (Parzinger 6-7a).

Stratigrafické a PS celku H 1 (číslování dle katalogu *Dobisíková et al. 2010*):

PS 1/1 – Ha C2 – dítě? – skupina nádob: č. 15, 23 (žárový pohřeb v nádobě)

PS 1/2 – Ha D1 – dospělý? – skupina nádob: č. 17, 19, 20, 22 (kostrový pohřeb?)

PS 1/3 – Ha D1 – žena – skupina nádob: č. 13, 14, 18, 21 (kostrový pohřeb)

PS 1/4 – Ha D1 – Ha D2? – dospělý? – nádoba č. 16 (žárový pohřeb v nádobě)

Stratigrafické a PS pohřební skupiny (číslování dle katalogu *Dobisíková et al. 2010*):

PS 5/1 – Ha C1b – ? – celá výbava (jediný žárový/kostrový pohřeb – vyloupený/kenotaf?)

PS 4/1 – Ha C2 – ? – celá výbava: č. 1, 3, 4, 5, 6 (žárový pohřeb rozptýlený v zásypu hrobu, nebo v amfoře)

PS 3/1 – Ha D1 – žena – skupina nádob: č. 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23a (žárový pohřeb na hromádce)

PS 3/2 – Ha D1 – žena – skupina nádob: č. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 24, 23b (žárový pohřeb na hromádce)

PS 2/1 – Ha D1 – muž – celá výbava: 1-27 (jediný kostrový pohřeb)

PS 6/1 – Ha C2 – žena – skupina nádob: č. 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 14 (žárový pohřeb na hromádce)

PS 6/2 – Ha D1 – žena – skupina nádob: č. 3, 6, 11, 12, 5+13 (žárový pohřeb na hromádce)

PS v jednotlivých hrobech vykazují pravidla jak v ukládání pohřbů, tak milodarů. Nejstarší PS 4/1 má „popelnicí“ uloženu ještě ve středu hrobové jámy, podobně jako PS 1/1. K pohřbům jsou přikládány mísovité nádoby, nebo vkládány do amfor, což by mohlo být chápáno například jako doklad picího servisu. Od nich jsou pak odděleny menší nádoby, zvířecí obětiny s rituálními porcovacími noži, nebo šperky. K nástupu hrobu obdélného tvaru dochází již u PS 4/1, zatímco oválný tvar si ponechává PS 1/1, což lze pravděpodobně vysvětlit rozdílnými kulturními zvyky u KSP a KLPP.⁸ Výsledkem postupného vývoje pak je umísťování pohřbu do jihozápadní části hrobu (to se týká obou pohřebních ritů) a velkých nádob s vloženými nádobami po způsobu naběraček do jihovýchodní části hrobu; prostor mezi nimi je většinou využit k uložení zvířecí obětiny s nožem a „picí“ či „jídelní“ nádoby. Zbývající část hrobu zaplňuje většinou set mís, které mohou být někdy vloženy do sebe. Zvláštní místo v pohřební výbavě zaujímá ještě soudkovitý hrnec, který bývá někdy umístěn odděleně. Jeho význam nebyl v pohřebním rituálu jihomoravského halštatu dosud objasněn. Přídavné pohřby jsou ukládány povětšinou blíže středu od předchozího, a pokud nedošlo k rozšíření hrobové jámy (např. PS 1/2-1/3, 6/1-6/2), tak byly keramické milodary přikládány v podobném duchu k předchozím (např. PS 3/1-3/2). Podobné zvyklosti lze postihnout také v datačně problematickém celku H 5, v němž nebyl konstatován žádný pohřeb (pokud nebyl „dětský“ kostrový a zcela stráven půdními procesy). Jeho polokvadratický tvar může značit, že byl „vyloupen“, anebo postupně měněn z čtvercového do oválného tvaru, popřípadě naopak. Svou orientací k světovým stranám se blíží hrobu H 4, díky čemuž by se mohlo jednat o objekt podobného stáří. Podobnou orientaci naznačují zhruba také objekty 1 a 7, jejichž interpretace je sporná, ale vzhledem k nálezům zlomku šálku „halštatské“ profilace mohlo jít o hroby pravděpodobně rovněž (obr. 1; 6A-obj. 1).

Keramika a její vývoj

Keramika byla podrobena základnímu rozboru již v úvodní práci (*Dobisíková et al. 2010*), proto se následně omezím pouze na zvláštní případy, které umožňují korelace s jinými celky halštatské kultury a přispívají ke zpřesnění datace jednotlivých PS slavkovského pohřebiště a dalších hrobových celků ždánické skupiny HK v oblasti středního Politaví.

⁸ U hrobů H 4 a 5 je patrná postupná transformace hrobové jámy oválného tvaru k jámě tvaru obdélníka nebo čtverce. U objektů č. 1 a 7 ze Slavkova nelze vyloučit, pokud se jednalo skutečně o hroby, tvar obdélně oválný až protáhlé oválný, jenž je na Brněnsku charakteristický pro hroby střední společenské skupiny horákovského stupně Ha C1b se starším přesahem do Ha C1a (např. Vojkovice H 25: srv. *Golec 2005*, 150, tab. 79).

Amfory

Mezi progresivní keramické tvary náleží na prvním místě amforovité nádoby (srv. *Dobisíková et al. 2010*, 83, 84). Mezi nejstaršími figurují tři kusy (obr. 4A: 4/1-1, 5; 4A: 1/1-15), jež se odlišují od ostatních svojí výzdobou a proporcemi (H 1 a H 4). Nádoby mají vyrovnanou trojčlennou profilaci, která upomíná ještě na amfory z přelomu období popelnicových polí a doby halštatské (např. Stillfried – hrob č. 18 a další: srv. *Kaus 1984*, Taf. 17: 18a; *Strohschneider 1976*, Taf. 19: 5, 6). V plastické výzdobě amfor z hrobu H 4 se v horní části výdutí vyskytují proužkované výčnělky (č. 1) a jednoduché kruhové žlábký (č. 5). S první technikou výzdoby se můžeme setkat na pohřebišti KSPP v Stillfriedu, kde se jedná o nestratifikovaný nález, datovaný do období stupňů Ha B2 až Ha C1 (*Strohschneider 1976*, Taf. 21: 3) a ve Vojkovicích v hrobě H 25 (*Golec 2005*, 204, tab. 15: 10, 11). S kombinací obou výzdobných plastických technik se setkáváme v sousedství jižní Moravy však nejčastěji asi na pohřebišti v Statzendorfu (např. hroby A068, A104, B141; *Rebay 2006*, 313, 406), kde je tato výzdoba řazena do chronologických stupňů Statzendorf 2 a 3, které odpovídají halštatskému stupni Ha C1 (fáze pohřebiště 2-4; *Rebay 2006*, 289, 290). Již do poněkud mladšího chronologického úseku, lze zahrnout patrně amforu, která náleží nejstarší PS H 1/1 (obr. 4A: 1/1-15). Amfora patří ke starším projevům PK, které na střední a severní Moravě reprezentují popelnicové hroby s malými počty nádob, nebo kruhovitě uspořádanými nádobami z Kostelce na Hané (H 4), Moravičan (č. 900) a Slatinek (č. 86), (srv. *Kos 2011b*, s další literaturou; *Nekvasil 1983*, 67, rys. 9: d, i). Citlivější chronologické zařazení nežli do rozmezí stupňů Ha C1 - Ha C2 u nich však není vesměs možné.⁹

Tvary a výzdoba amfor ze slavkovských hrobů H 1 – H 3 (obr. 4A) pak již zcela odpovídají obvyklé náplni klasického halštatu v oblasti Moravy a Dolního Rakouska. Čistě domácí horákovské tvary jsou v těchto celcích zastoupeny jen minimálně (např. H 3: 7, 8; obr. 4A: 3/1-7, 8). Jejich výzdoba, zvláště pak větší plastické výčnělky vespod, jsou v tomto období podobné amforám z mohyly č. 2 z Brna-Holásek a z eponymní mohyly „Hlásnice“ u Horákova (srv. *Nekvasil 1993*, 348, 353, obr. 229: 30; 232: 2). U těchto případů pak panuje předpoklad, že se jedná o produkci PK ukládanou do hrobů HK. K této fázi se hlásí také některé hrobové celky ze Statzendorfu (např. hroby B070, B133, C018, C080, GA08, GD16; *Rebay 2006*, 289, 290, 380, 400, 416, 454, 464, 473) a Maiersche (hroby č. 38 a 86), které zahrnuje S. Stegmann-Rajtářová do své tvarové skupiny Maiersch II (*Berg 1962*, Taf. 14: 5; 27: 2; *Stegmann-Rajtář 1992a*, 78, Abb. 24: 1).

Podobně lze zařadit také amfory druhého pohřbu z celku H 3 (obr. 4A: 3/2-6) a druhého pohřbu z celku H 6 (obr. 4A: 6/2, 3), které jsou oproti ostatním exemplářům menší velikosti nebo silně stlačeného tvaru a jsou jako jediné vyzdobeny zavěšenými trojúhelníky vyplněnými rytými dvojicemi překřížených linek, nebo okrášleny plastickými zahrocenými výčnělky, někdy lemovanými jemnými vpichy, které jsou na Moravě charakteristické pro mladý vývoj horákovské keramiky na Brněnsku a PK na Vyškovsku v období stupně Ha D1 (srv. *Baarová/Mikulková 2007*, 331, obr. 18: 3, 4; *Kos 2011a*, 179, obr. 4: 7). V souvislosti s tzv. amforovými hroby J. Nekvasila (*Nekvasil 1962*), vyplývá ze situace slavkovského pohřebiště poznatek, že k poslednímu uložení amfor do komorových hrobů tu dochází ještě v závěru stupně Ha D1.

Osudí

Tyto tvary obsahovaly hroby H 1, 2, 3, 6 (amforovitá a mísovitá osudí) a H 4 (lahvovitá osudí). K zajímavým pochází objemné amforovité osudí zdobené černou malbou na potuhovaném podkladě v podobě soustředných kruhů a spirál (H 2), které nemá ve svém dekoru na Moravě období (obr. 4B: 2/1-5). Ty nacházíme naopak ve známé burgenlandské mohyle č. 3 v Donnerskirchenu a v mohyle č. 1 z Nových Košarísk (Dunajské Lužné), které jsou řazeny do období stupňů Ha C2 až Ha D1 (*Nebelsick et al. 1997*, 51, 52, Abb. 14, 15; *Stegmann-Rajtář 1992a*, 108).

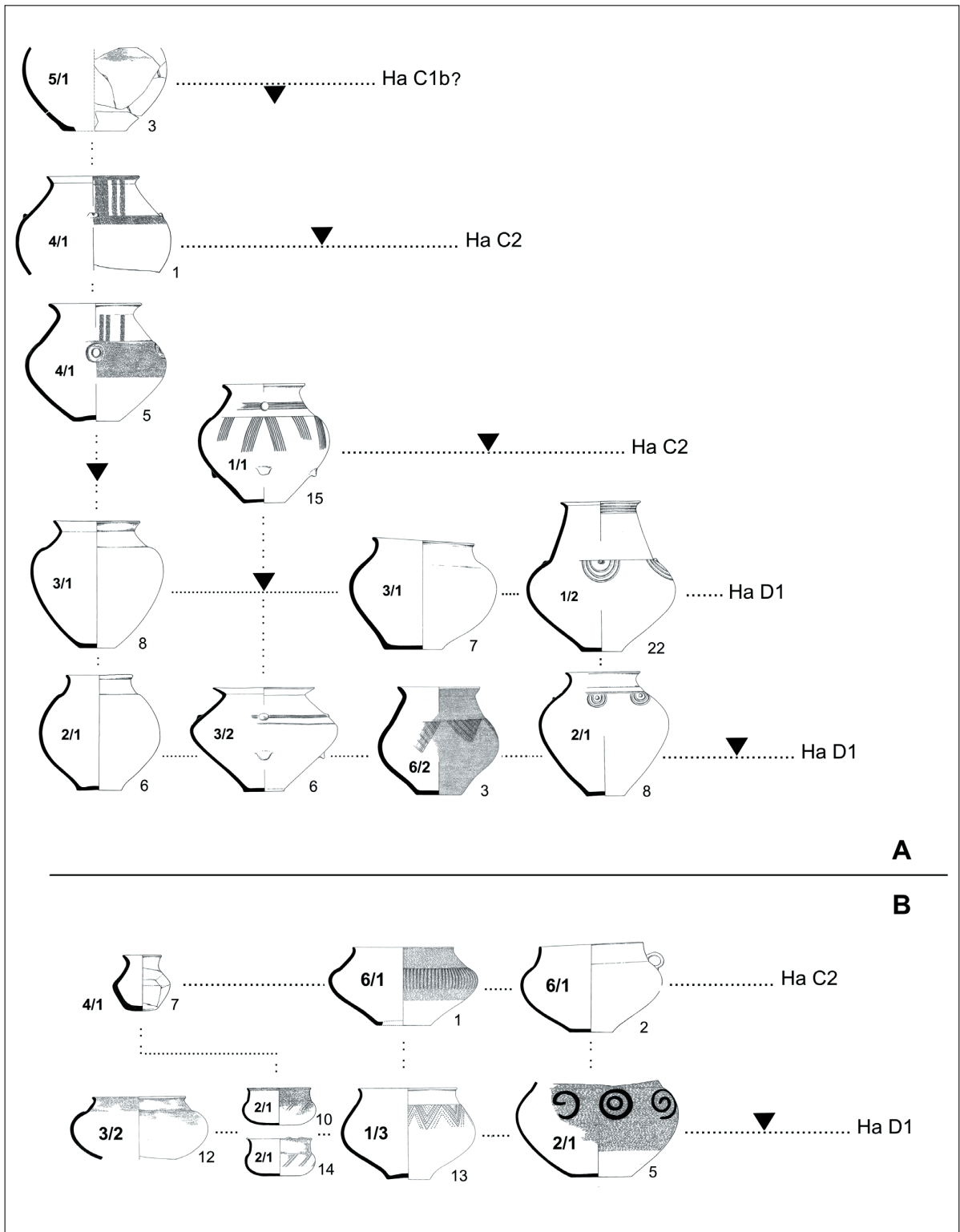
Drobné mísovitá osudí (H 2), nesoucí plastickou výzdobu v podobě dvou drobných lalokovitých výčnělků ve tvaru půlměsíce (obr. 4B: 2/1-14) na okraji má například paralely v rakouském Kleinkleinu, v mohyle Leitengritschwald 28 (*Dobiat 1980*, Taf. 101: 3). Osudí č. 2 z hrobu H 6, opatřené ouškem na rozhraní hrdla a plecí (obr. 4B: 6/1, 2), tíhne svými proporcemi k nálezu z hrobu H 895 z Modřic, kde se jedná o celek časného nebo starého stupně HK (*Kos 2014a*, 41, obr. 4: 11), postrádá však podobnou žlábkovanou výzdobu. Tuto absenci však napravuje druhé osudí se souvislou kanelovanou výzdobou plecí ze stejného souboru (PS 6/1: obr. 4B: 6/1-1), které je opět obtížně datovatelné a v daném hrobě může představovat archaismus předchozího období KSPP, podobně jako stejně profilovaná kanelovaná starokalendarberská osudí opatřená uchem ze známého mohylového hrobu č. 224 ze Soprone-Burgstallu a hrobu č. 11 z Loretta (*Nebelsick et al. 1997*; *Stegmann-Rajtář 2002*, 196, obr. 1: 5 a 9).

Mísy a šálky

Mísy prodělávají v klasické fázi halštatu složitý vývoj, což se odrazilo v jejich různých typech a variantách, které se v tomto období množí současně s rozvojem jejich vnitřní výzdoby. Za zvláštní kategorii lze označit talíře, které ve Slavkově zachycujeme ve dvou variantách – jako kuželovitý talíř (H 2, 3; obr. 5: 2/1-4 a 5: 3/2-16) a talíř s vodorovně seříznutým okrajem (H 6; obr. 5: 6/1-8).¹⁰

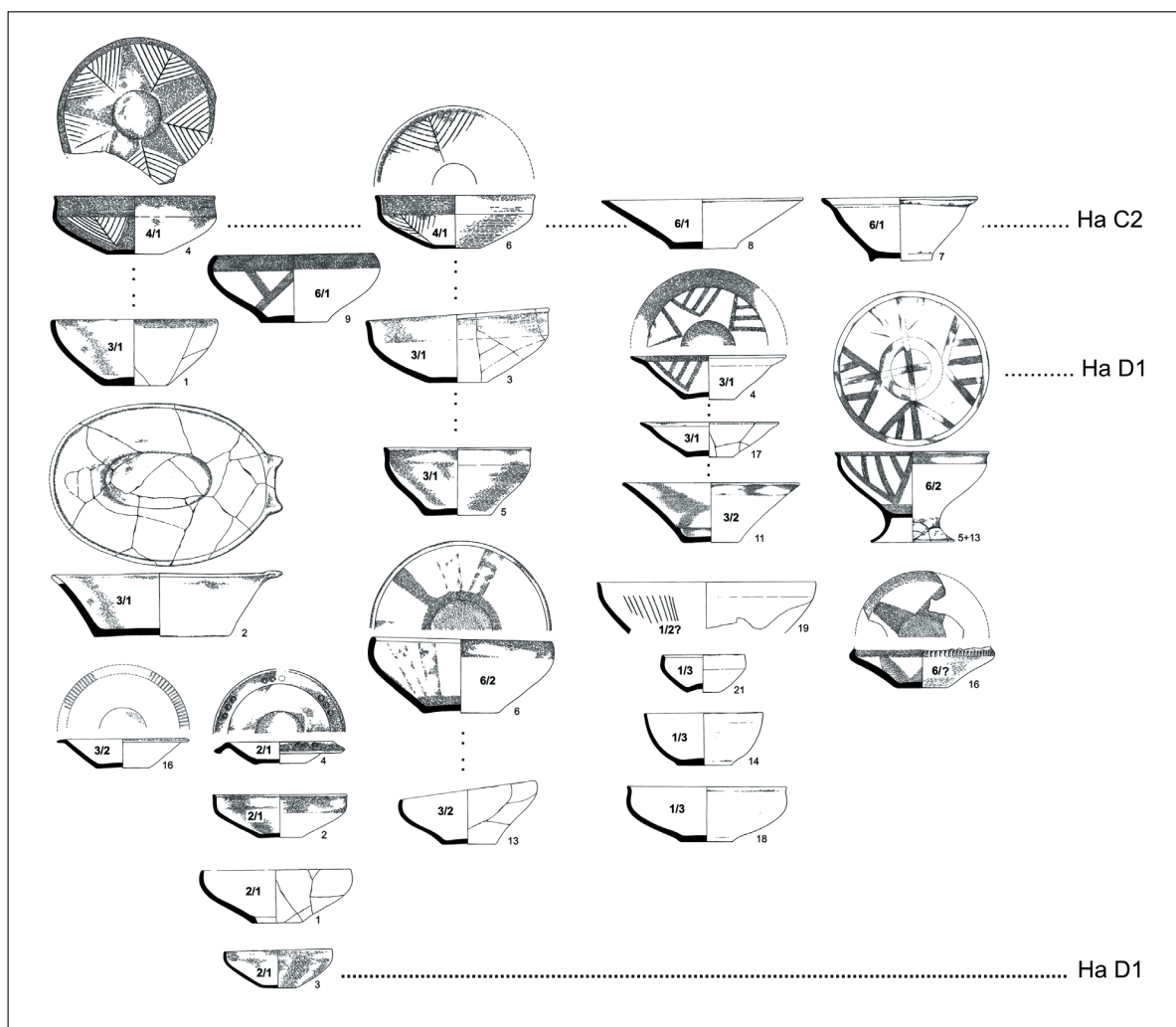
⁹ Za tuto informaci děkuji M. Přichystalovi z ÚAPP Brno, který měl k dispozici soubor ze Slatinek ke zpracování na diplomovou práci (*Přichystal 2003*).

¹⁰ Kuželovitý talíř je označení typu mísovité nádoby charakteristické pro středočeskou bylanskou kulturu, odkud se na Moravu jeho znalost rozšířila na základě sociálních interakcí s HK (*Stegmann-Rajtář 1993*).

Obr. 4. Slavkov. Vývojová schémata amfor (A) a osudí (B); užita různá měřítka.

Abb. 4. Slavkov. Entwicklungsschemen der Amphoren (A) und Töpfe (B); verschiedene Maßstäbe.

Obr. 5. Slavkov. Spektrum mísovitých tvarů z pohřebiště (výběr: užita různá měřítka).

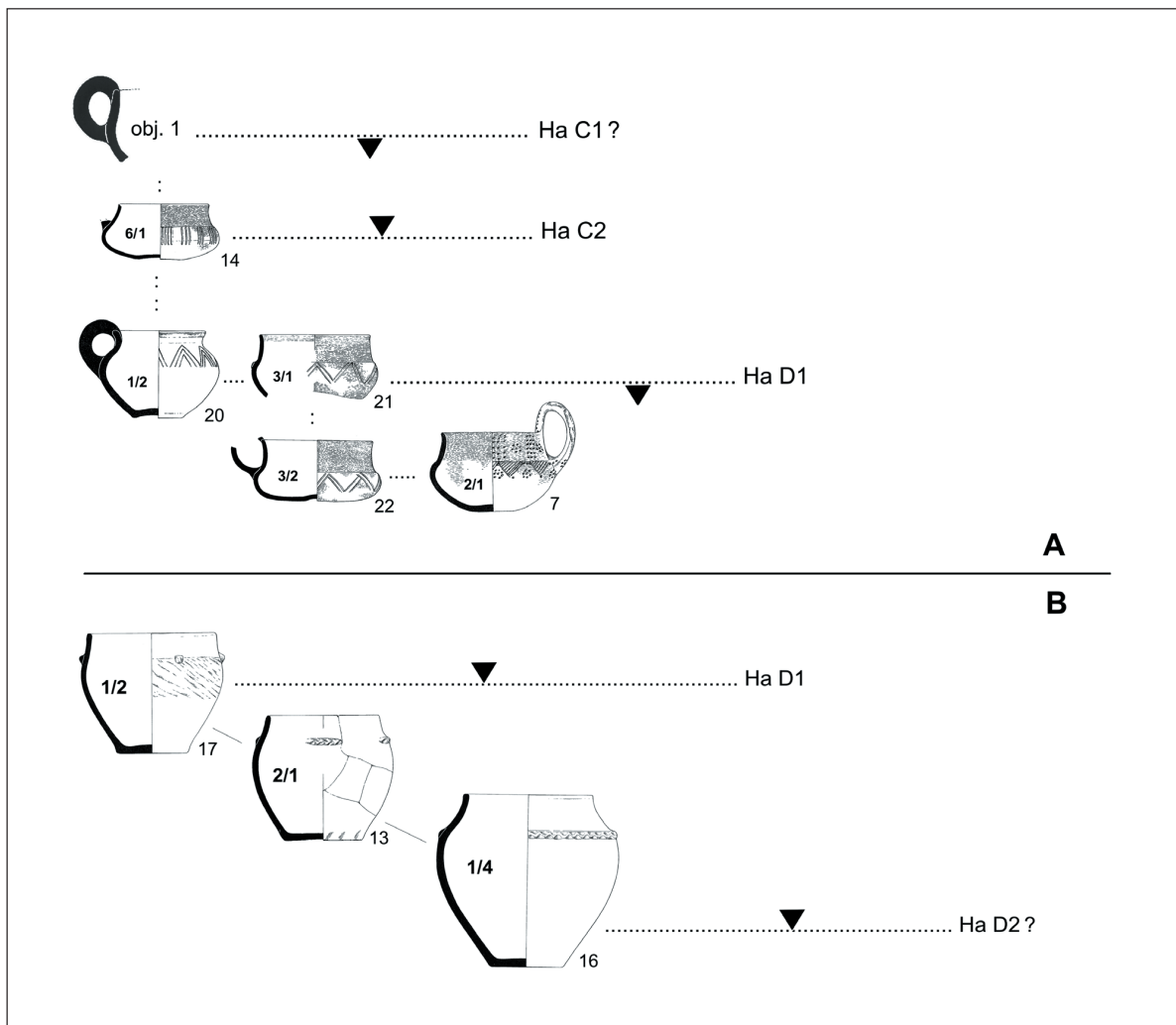
Abb. 5. Slavkov. Spektrum der Schüsselformen vom Gräberfeld (Auswahl: verschiedene Maßstäbe).

Mezi mísami se nejprve objevují tvary, které navazují svou výzdobou na domácí horákovský vývoj staršího celku H 4. Posléze se objevuje mísa (talířovitá forma) s plochým horizontálním až nálevkovitým okrajem (obr. 5: 3/1-4) a mísa na duté nálevkovité nebo prstencovité nožce (obr. 5: 6/1-7 a 5: 6/2-5+13) a mísa s řídké žlábkovanou až vrubovanou výdutí (obr. 5: 6/1-16) tzv. Knickwandschüsseltypen (SM KWSchü 2 nebo Ser KWSchü 4; srv. Müller 2012, 124, 125, 464, Abb. 61; 246), což je v HK důležitý druh výzdoby následujícího vývoje mladého až pozdního stupně. Posledně jmenované mísy podporují zařazení PS slavkovského celku H 6 do rozmezí stupňů Ha C2 – Ha D1.¹¹ K hrobu H 6 lze najít protějšky na rakouské straně, kde jsou nálezové celky řazeny na základě starších tradic spojených s mladším vývojem kalenderberských hrnků do středního až mladého halštatu (např. hrob č. 4 z Loretta nebo mohyla č. 1 z Donnerskirchenu; srv. Nebelsick et al. 1997, 77-80, Abb. 29; 30).¹²

Podobný vývoj se odráží také v morfologii šálků. U šálků z hrobů H 1 až H 3 jsou patrné tendence užívat geometrickou výzdobu v podobě cikcaků, trojúhelníků či krokvic, ojediněle i rozetky a drobných důlků (H 2: obr. 6A: 2/1-7), což je kombinace výzdobných technik běžně užívaných v prostředí domácím horákovským i sousedním kalenderberským (srv. Müller 2012, 187, 188, Abb. 86; 87). V kusu z hrobů H 1 (obr. 6A: 1/2-20) lze zase spatřovat výzdobné tradice PK. Výsledkem společného vývoje je pak mladší varianta šálku se silně stlačenou výdutí a omfalem (obr. 6A: 3/2-22). Kus (obr. 6A: 6/1-14) zdobeného rozpadlým oběžným motivem rytých svazků čar a žlábků (typ výzdoby 200: 02, 03; Baarová 2004a, 71, obr. 3), naznačuje vývoj od stupně Ha C2 až po počátek Ha D2.

11 V oblasti jihozápadního Slovenska jsou mísky typu Knickwandschüssel obvykle řazeny pouze do stupňů Ha C2 (pozdní fáze) – Ha D1 (Müller 2012, 400, 450, Abb. 206; 235; /Henkel/Schüssel – Formgruppe 4: Griehl 2004, 137, 159, Abb. 56).

12 Soubor z mohyla č. 1 z Donnerskirchenu je možné na společném základě drobného bronzového kruhového šperku s dutou oskou propojit s obsahem hrobu č. 3 z Mikulova, který náleží podle stavu současného výzkumu HK na Mikulovsku a Brněnsku do rozmezí stupňů Ha D1 a Ha D2 (srv. Čapková 2008; Kos 2014b, 39, obr. 6: IIID).

Obr. 6. Slavkov. Zastoupení šálků (A) a soudkovitých hrnců (B) na pohřebišti; užita různá měřítka.

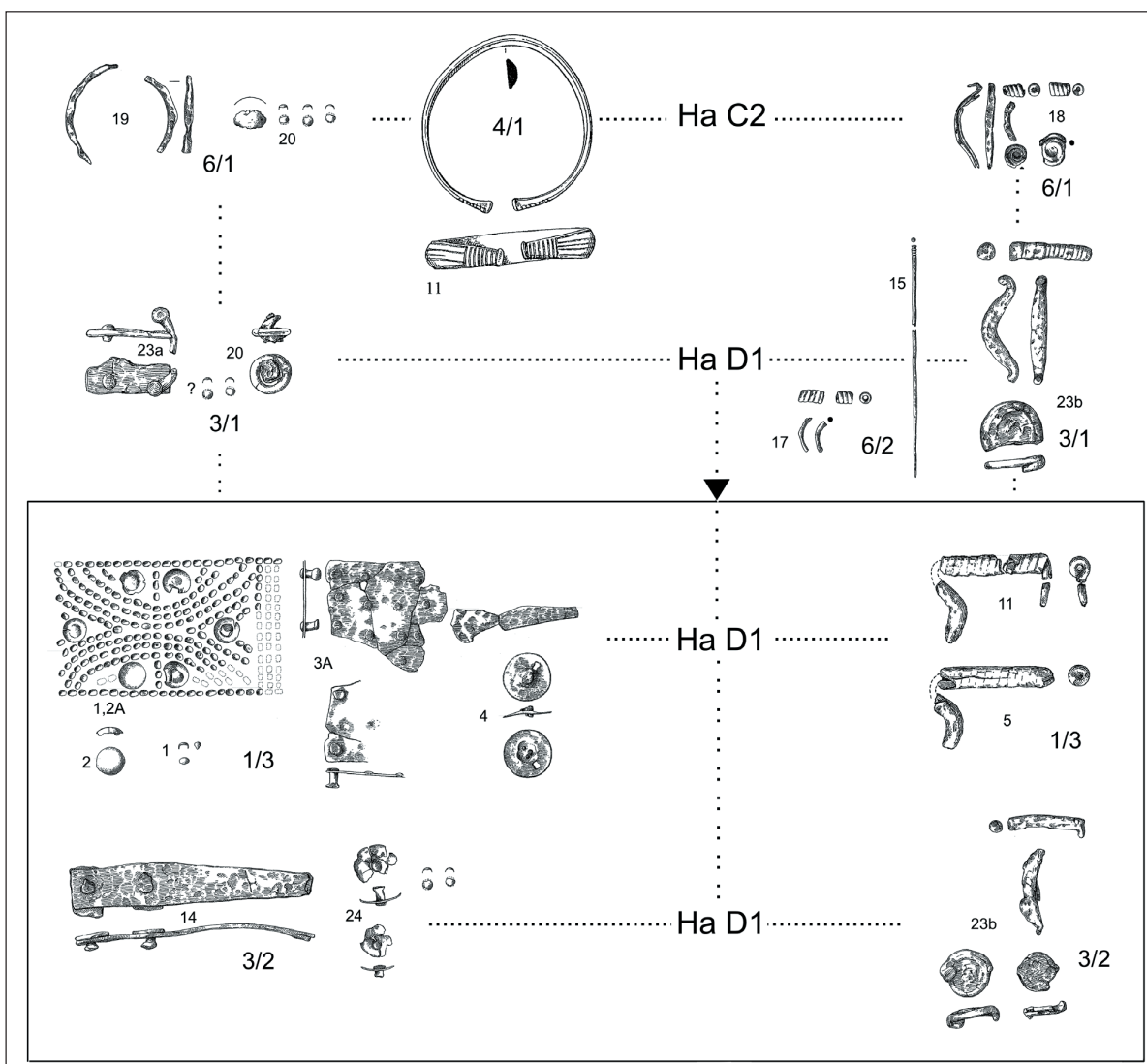
Abb. 6. Slavkov. Vertretung der Tassen (A) und fassförmigen Töpfe (B) vom Gräberfeld; verschiedene Maßstäbe.

Šperky a jejich vývoj

Šperky prodělávají ve Slavkově obdobný vývoj jako keramika. Mezi průběžné typy náleží z chronologického hlediska spony. Jediným typem, který se tu vyskytuje je železná harfovitá spona typu Loretto, což je něco jako varianta typu Roggendorf, která je na Moravě a v Dolním Rakousku řazena do stupňů Ha C1b až Ha D1 (Nebelsick et al. 1997, 88. Abb. 36: c). Spony a jejich zlomky byly obsaženy v celcích H 1, 3 a 6 (obr. 7: 1/3-5, 11; 7: 3/1-23b; 7: 3/2-23b; 7: 6/1-18; 7: 6/2-17). Po dvou kusech byly uloženy v hrobech H 1 a 6 a ve třech exemplářích v hrobě H 3. Z jejich výskytu plyne poznatek, že pro starší období halštatu mohou být na Slavkovsku typičtější spíše drobnější tvary (PS 6/1 a 6/2).

Mezi šperky lze dále zařadit bronzový náramek z hrobu H 4 a jehlici s vývalkovitou hlavicí (obr. 7: 6/2-15) z hrobu H 6. Náramek (obr. 7: 4/1-11) má na jižní Moravě analogii v hrobu č. 2 z Vedrovic a v nestratifikovaném nálezů z Brna-Zábrdovic (srv. Stegmann-Rajtár 1992b, Taf. 137: 9; Nekvasil 1993, 355, obr. 234: 21)¹³. Jehlice náleží k typu Stanzendorf, který má počátek svého vývoje ve stupni Ha B2/3 v dolnorakouském Pokampí (např. Hadersdorf hrob č. 21: Scheibenreiter 1954, Taf. 11: 4). V halštatském období je v Dolním Rakousku datována do stupně Stanzendorf 2, pohřební fáze 2, která náleží halštatskému stupni Ha C1 (např. Stanzendorf – hrob č. A024: Rebay 2006, 284, 289, 290). O. Dörner lokalizuje jehlice typu Stanzendorf hlavně do oblasti horno-dolnorakouské, Burgenlandu a na jihozápadní Slovensko (Dörner 2002, 60, Abb. 3). Na jižní Moravě můžeme stejný typ jehlice (napřímená varianta), která má na konci malý vázičkovitý vývalek, nalézt ještě v nestratifikovaném nálezů z Brna-Obřan a v sídlištním metalurgickém celku (obj. 516) z Horákova, kde ji můžeme na základě keramiky zařadit do mladší části mladohorákovského stupně Ha D1 (Říhovský 1979, 218, 220; Parma 2010; Kos/ Přichystal 2013, 93), z čehož pak vyplývá, že jihomoravské rovné jehlice s vývalky (Horákov, Slavkov) nemají od stupně Ha D1 již charakteristické zahnutí krčku. Pro porovnání se nabízí dva podobné exempláře z jeskyně Býčí skály, které již vykazují poněkud archaickou vazbu na horákovské stupně Ha D2 – Ha D3 (Parzinger et al. 1995, Taf. 2: 24, 25).

¹³ Revize nálezů v disertaci J. Nekvasila (Nekvasil 1952) prokázala, že náramek uvedený jako z Brna-Zábrdovic, pochází ze Zábrdovic – bývalé části dnešních Vedrovic a že se tedy jedná o totožný nález publikovaný S. Rajtářovou z kostrového hrobu č. 2 (Stegmann-Rajtár 1992b, Taf. 137: 9).

Obr. 7. Slavkov. Ženské pásové garnitury a šatová spínadla v chronologické posloupnosti.

Abb. 7. Slavkov. Weibliche Gürtelgarnituren und Gewandschließen in chronologischer Folge.

Korálky (jantar, sklo)

Drobný skleněný šperk ze skla a jantaru pochází ve Slavkově pouze z hrobu H 1. Subtilní skleněné a jantarové korálky byly součástí náhrdelníku a honosné pásové garnitury pohřbené ženy (PS 1/3). Zdá se, že jejich chronologický význam je pro podrobnější dataci pohřebiště nepodstatný, neboť se vyskytly pouze v jediném hrobu. Na jihomoravských pohřebištích (Modřice, Vojkovice) se podobné korálky vyskytují obvykle v ženských hrobech již od stupně Ha C2 a pokračují až do počátku Ha D2. Na „plochem“ pohřebišti ve Vojkovicích byly skleněné korálky přítomny pouze v hrobech stupňů Ha D1 a Ha D2 (Stegmann-Rajtár 1992b; Kos 2004, s literaturou; Golec 2005, 261, tab. 166). Přínosem slavkovského pohřebiště z hlediska nálezů jantaru je spíše jeho nadregionální aspekt, kdy jeho přítomnost v celku s výbavou náležející PK a KK naznačuje roli zprostředkovatelskou v oblasti výměnného etapového, nebo spotřebního obchodu mezi zmíněnými kulturními oblastmi ležícími na jantarové stezce, kudy mohlo plynout rovněž zboží zhotovené ze skla (srv. Přichystal 2007, 223; Baarová 2007a, 20; Baarová/Mikulková 2007, 315).

Pásové ženské garnitury a jejich vývoj

Železné zápony, součásti původně kožených opasků (obr. 7), byly vyzvednuty z hrobů H 1-3 a H 6 (Dobisíková et al. 2010, 63, 72, 78, obr. 13: 3; 21:20, 23a, 14; 24: 19). Jejich variabilita je na poměry jižní Moravy neobvyklá a lze u nich postihnout společný vývoj s podunajskou oblastí (srv. Teržan 1990, 211, karta 3). Se záponou varianty „T“, která byla nalezena v hrobu H 1 (PS 1/3; obr. 7: 1/3-3A), lze spojit na pohřebišti ve Statzendorfu celek A014, který obsahoval celoplechový bronzový pás s nanýťovanou záponou s obdélnou destičkou a dlouhým záchytným háčkem, který zapadal do dalšího perforovaného plechového pásku, uchyceného nýty na boku opasku (Rebay 2006, 278). U slavkovského pásu záchytný háček nezapadal do otvoru na přidavném plechovém pásku, ale do otvoru proraženém na okraji drobné bronzové falěrky

(obr. 7: 1/3, 4), která byla na vnějším boku opasku uchycena pomocí železného nýtu.

Ve Slavkově vystupuje tato varianta společně se záponou dvojkřížového tvaru z hrobu H 3 (PS 3/2: obr. 7: 3/2-14) a kruhového tvaru z hrobu H 6 (PS 6/1: obr. 7: 6/1-19). Dvoukřížová forma zápony má opět analogii na pohřebišti ve Statzendorfu v hrobě C001 (Rebay 2006, 241, 411), jenž byl původně řazen již do závěru stupně Ha C2 až počátku Ha D1 (Kaus 1973; Stegmann-Rajtár 1992a), avšak nověji jej posunula K. Rebay do stupně Statzendorf 3, pohřební fáze 3-4 (Ha C1), což se nezdá být vzhledem k situaci na Moravě a k datování podobných zápon v Horním Rakousku (např. Hallstatt – hrob č. 132) zcela opodstatněné (Kromer 1959, 58, 59, Taf. 17; Rebay 2006, 290).

Typ zápony s nýty, který známe ze Slavkova z hrobu H 3, má nejbližší podobu variantě z Au, která byla rozšířena v Horním a Dolním Rakousku (hroby z Au an der Donau a Hallstattu: Teržan 1990, 210, 211, kart. 3: C). Hrob č. 1 z Au je však datován již do období časného halštatu, čímž nám naznačuje možný směr šíření zmíněného typu zápony na jižní Moravu ze středního Podunají (Nebelsick et al. 1997, 39, Abb. 10). V souvislosti s výskytem plechových zápon se zachytnými háčky v hrobech KK na území Rakouska (např. Loretto – hrob č. 75, Roggendorf – hrob č. 15), se v rakouském sousedství uvažuje o jejich běžném chronologickém zařazení do stupně Ha C1b, příp. na samotný počátek stupně Ha C2 (srv. Nebelsick et al. 1997, 89, 90, Abb. 37, 38; Rebay 2002, 106).¹⁴ V jihovýchodním Přialpí představuje pro jižní Moravu a Rakousko důležitý srovnávací soubor pohřebiště Vače v Dolenjsku, kde lze zaznamenat výskyt dvoukřížových bronzových zápon s háčky již od časného halštatu (Stareho fáze Vače Ia: Torbrügge 1992, 535, Abb. 81), což by mohlo být dobrou známkou původu a následného šíření této ženské módy po jantarové stezce do středního Podunají směrem ze severní Adrie.

V celku H 6 byl nalezen železný „spínací“ nebo „ozdobný“ kruh (obr. 7: 6/1-19), který tu předcházel obvyklejší destičkové dvoudílné zápony (Dobisíková et al. 2010, 68, 78, 82, obr. 18: 27; 24: 19; 27: 27). Zmíněný druh „spínadla“ opasku je na jižní Moravě typický pro ženské hroby stupňů Ha C2 a Ha D1 (např. Modřice H 818, 835, 878, 816 a Brno-Příkop H 214/19; Kos 2004; Vitula 1995; 1999). Důležitá informace plyne z poznatku, že ve Slavkově byly ve stupni Ha D1 nahrazeny kruhové zápony po vzoru kalenderberské oblasti destičkovými a dvoukřížovými záponami (např. Brno-Příkop, Vojkovice, Modřice: Vitula 1995; 1999; Štřof 1996; Podborský 2002; Kos 2004). Podobný vývoj pásových garnitur lze konstatovat také u západní pokampské skupiny KK v rakouském Waldviertelu, kde se mísí kulturní tradice východního a západního okruhu halštatské kultury podobně jako na jižní Moravě (srv. Berg 1962; Nebelsick et al. 1997, 91).

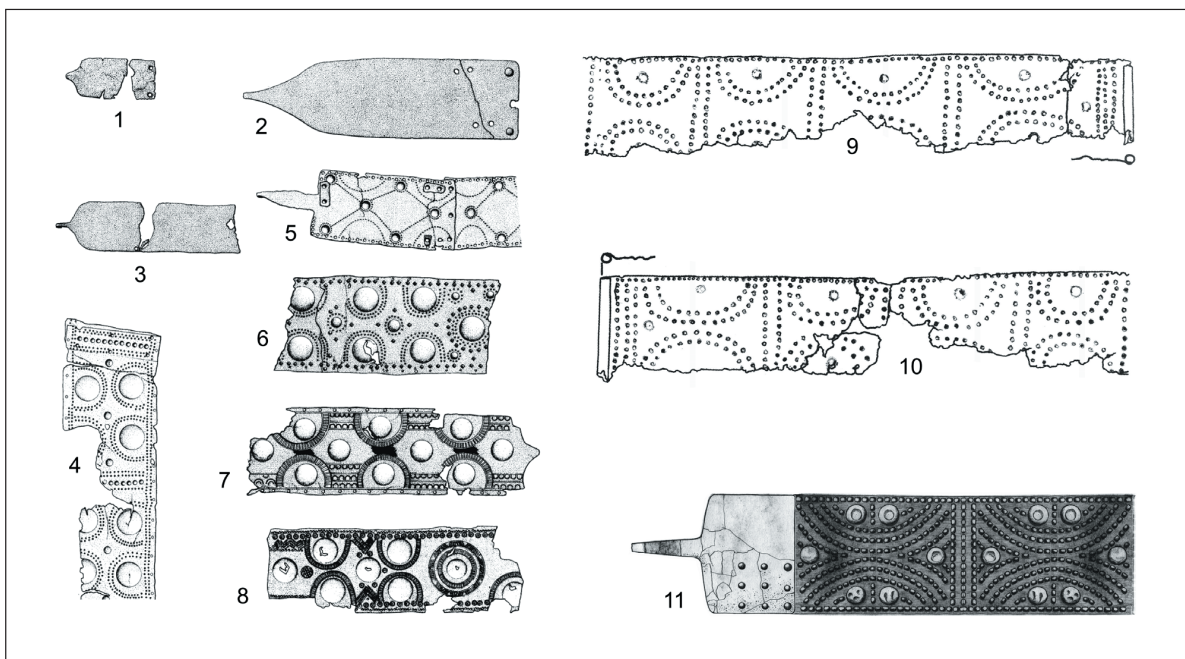
Vybíjení opasků bronzovými aplikacemi

Způsob výzdoby, při němž byly na kožený podklad vbity pomocí drobných jazýčků bronzové cvočky a pukličky o dvou různých velikostech, byl ve Slavkově zjištěn celkem ve třech případech. Za nejlépe zachovanou je možné považovat garnituru pásu z ženského hrobu H 1 (obr. 7: 1/3-1, 2A, 3A; 8: 11), která se dochovala díky kostrovému ritu jako jediná v původní funkční pozici (Dobisíková et al. 2010, 62, obr. 11). Přináší podobu výzdobného stylu, který je znám spíše ze západněji položených oblastí střední Evropy, kde se s ním můžeme setkat například ve výzdobě honosných koňských záprahů ukládaných v rozměrných komorových hrobech (Bavorsko, Čechy: Trachsel 2004, 441). Za starší předlohy tohoto stylu výzdoby lze na Moravě označit nálezy z horákovské knížecí mohyly „Hlásnice“, kde se uvažuje o aplikacích na „honosném jhu“ anebo „koženém pancíři“ (Skutil 1937, tab. I: 8-11; I: 13, 14), avšak vzhledem k nedochované dokumentaci to nelze již prakticky ověřit. Ostatní slavkovské hroby H 3 a H 6 byly žárové a bronzové aplikace, společně s fragmenty spínadel pásů, byly přiloženy ke zbytkům kostí až po kremaci, díky čemuž jsou poškozené. Z datace dotýčných celků je patrné, že tato pásová garnitura se ve Slavkově udržela u žen v období jednoho chronologického stupně Ha D1.

Analogie k technice vybíjení kožených pásů můžeme najít na jižní Moravě snad v kostrovém hrobu HK z Těšetic-Za kostelem a na pohřebišti KK v dolnorakouském Maierschi a Statzendorfu (Podborský 2005, 36, 39, obr. 26; Berg 1962). V Maierschi to jsou „žárové“ hroby č. 24 a 37, které mají tu zvláštnost, že byly na rozdíl od slavkovských opatřeny pásovými plechovými záponami v podobě tří zachytných háčků, které z moravských situací neznáme (Berg 1962, Taf. 4; 13). Oba rakouské celky objevené roku 1936 však postrádají na chronologické důležitosti, neboť k nim schází obdobně jako v Horákově bližší náleзовé souvislosti. V Těšeticích se mělo jednat, podle keramických milodarů o hrob stupně Ha D. Podobná zápona byla nalezena také ve Statzendorfu (stupeň Statzendorf 4, pohřební fáze 4), která odpovídá na základě nálezu loďkovité spony s postranními kuželkami na lučíku stupni Ha C2 (hrob č. A077: Rebay 2006, 290, 320). Tyto spony zmiňuje ze severního Zadunají z lokality Balatonszamárdi (hrob č. 40) také S. Rajtárová, která upřesňuje jejich dataci na základě souběžného výskytu obloukové spony typu Velem na přelom období stupňů Ha C2/Ha D1, takže se lze přiklonit spíše k zařazení do počátečního mladohalštatského období (Patek 1993, 138, Abb. 111: 1-10; Stegmann-Rajtár 2009a, 82, 83, s doplňující literaturou). Ze Statzendorfu pochází téměř shodná garnitura opasku ještě z hrobu č. C021, který zařadila K. Rebayová ještě časněji než předchozí (stupeň Statzendorf 2, pohřební fáze 2-4, tj. Ha C1: Rebay 2006, 289, 290, 418).

Za další dobrou analogii k záponám s více háčky, s vazbou na západní část Dolního Rakouska a technice vybíjení

¹⁴ V případě celku z Roggendorfu hraje pro přesnější dataci významnou roli garnitura kruhu s trojúhelníkovitými závěsky, které mají analogii v jednofázovém mohylovém hrobu č. XII z V. Hostěrádek, jenž ji může posouvat do stupně Ha D1 (Čižmár 2014, 127, obr. 100: 21).

Obr. 8. Tvarové, výzdobné a typologické analogie ke garnituře opasku z hrobu H 1: 1 – Mulhouse; 2 – Villingen-Magdalenenberg, hrob č. 10; 3 – Villingen-Magdalenenberg, hrob č. 23; 4 – Hallstatt, nezařazeno; 5 – Amstetten; 6 – Hallstatt, nezařazeno; 7 – Hallstatt, hrob č. 494; 8 – Hallstatt, hrob č. 485; 9-10 – Rzedziny; 11 – Slavkov, hrob H 1; různé rozměry (podle Killian-Dirlmeier 1972; Blajer 2013; Dobisíková et al. 2010).

Abb. 8. Form-, Verzierungs- und typologische Analogien zur Gürtelgarnitur vom Grab H 1: 1 – Mulhouse; 2 – Villingen-Magdalenenberg, Grab Nr. 10; 3 – Villingen-Magdalenenberg, Grab Nr. 23; 4 – Hallstatt, nicht eingereiht; 5 – Amstetten; 6 – Hallstatt, nicht eingereiht; 7 – Hallstatt, Grab Nr. 494; 8 – Hallstatt, Grab Nr. 485; 9-10 – Rzedziny; 11 – Slavkov, Grab H 1; verschiedene Maße (nach Killian-Dirlmeier 1972; Blajer 2013; Dobisíková et al. 2010).

kožených ženských pásů, lze označit nálezy z ženského žárového mohylového hrobu č. 1 (mohyla č. 168) z korutanského Frögu, kde byl kromě zbytků pobíjeného pásu přítomen také opasek sestavený z jantarových perel po způsobu, jaký známe z konstrukce kroužkových pásů z Dolního Rakouska, jižní Moravy a jihozápadních Čech (Tomedi 2002, Taf. 79: 9, 10, 12; Podborský 2002, 176, obr. 3: 2, 3; Kos 2004, 288, obr. 1, 2; Chytráček/Michálek 2008, 75, obr. 36: 8). V roce 2002 byl na severním Slovensku objeven ve Sklabinském Podzámku depot, který obsahoval kompletní garnituru ženského slavnostního kroje s komponenty jantarového skládaného opasku, který zpřesňuje dataci podobných garnitur v severovýchodním Přiaľpí do období stupně Ha D1 (Pieta/Veliáčik 2014, s další literaturou).

Výskyt bronzových aplikací u dvou až třech velikostech, uchycených současně na koženém podkladě, shrnul před časem M. Trachsel, který je pod označením BES 01b (typ Thalmässing) lokalizoval v hrobech oblasti od Francie po Dolní Rakousko. Na jižní Moravě byl dosud evidován jediný nález z mohyly „Hlásnice“ u Horákova (Trachsel 2004, 440-442), který byl nedávno obohacen o garnituru honosného koňského záprahového zařízení z hrobu H 1 z Hrušovana u Brna, kde byla u kostry muže nalezena garnitura pásu sestávající z našitých bronzových kalotovitých knoflíčků západohalštatské provenience Trachselova typu Beratzhausen (Kos 2011a; BES 01a: Trachsel 2004, 440, 441).

Na základě vzorů vybižených opasků, podobných slavkovským, lze naznačit výzdobný styl, který má své geografické rozšíření v celoplechových pásích tzv. „střední“ halštatské oblasti na hornorakouských lokalitách Amstetten a Hallstatt a na dolnorakouském pohřebišti v Statzendorfu (Kilian-Dirlmeier 1972). Zde lze pozorovat dva okruhy pásových garnitur, které můžeme z technického hlediska rozdělit na celokovové „vybižené“ (častější v okruhu hornorakouském ve stupních Ha D1 – Ha D3) a kožené „pobité“ bronzovými aplikacemi (častější v okruhu jihomoravsko-dolnorakouském ve stupních Ha D1 – Ha D2). Podobné techniky, ale s poněkud jinými vzory, se vyskytují ojediněle také v jihozápadních Čechách a v Hesensku, bronzové aplikace tam mají však obvykle jiné tvary nežli na Moravě a v Rakousku a svým původem sahají již do období jihoněmeckých popelnicových polí (Polenz 1976; Chytráček/Michálek 2008, 81, obr. 42). Ve Slavkově se výskyt pásových garnitur váže pouze na hroby, které můžeme podle jejich inventářů (spony) a antropologického posudku, označit poměrně spolehlivě za ženské (hroby H 1, 3 a H 6: Dobisíková et al. 2010, 77-79).

Z hlediska uměleckého ztvárnění nese slavkovský opasek z hrobu H 1 dekor, který navazuje na tradici celoplechových vybižených bronzových pásů západopomořské oblasti (obr. 8: 9, 10) stupně Ha B (srv. Blajer 2013, 80).¹⁵ Na Moravě tvoří tato výzdoba předstupeň stylu, jenž patrně obohatil díky interakcím na dunajské stezce pozdní výzdobu stylu Alb-Hegau (Dekorgruppe 4: Kilian-Dirlmeier 1972, Taf. 106, Mot. 323; 27: 323), jenž se zformovala v severovýchodním Švýcarsku v závěru halštatu a zpodobňovala podstatně složitější aplikace na celoplechových pásových štítcích typu Créancey (Büsingen – moh. č. 10, nebo Ossingen – moh. č. 13: Kilian-Dirlmeier 1972).

¹⁵ Analogii ke vzoru na slavkovském opasku nalezneme již v pozdní době bronzové (Ha B1) na celoplechovém bronzovém pásu (patrně kovovém štítku) z depotu z Rzedzina v západním polském Pomoří (srv. Blajer 2013, 80, 81, 279, tab. 89).

Celokovové pásy a štítky nejsou na Moravě ve starší části halštatu vůbec běžné a dokumentují zde až vývoj ve stupních Ha D2 – Ha D3 (Habrůvka-Býčí skála: *Parzinger et al. 1995*, Taf. 23-24). Slavkovské vybíjené pásy navazují na „mužské“ garnitury z Hrušovan a Horákova z období stupňů Ha C1b až Ha C2.¹⁶ Svým stylem však sledují spíše středodunajské druhy, které končí svůj vývoj na počátku stupně Ha D2 (obr. 8). Starší nález z hrobu H 1 (PS 1/3), se záponou varianty „T“, koreluje se západohalštatskými záponami z Magdalenenbergu (kombinační skupinou III dle M. Trachsel), které jsou spojeny s absolutními daty 610/600 – 575 př. n. l. (*Trachsel 2004*, 73-75).

Pásové mužské garnitury

Součástí pásové garnitury mužského kroje byly nalezeny pouze v hrobě H 2 (obr. 3: 15, 16, 27), který obsahoval kostrový pohřeb jízdního bojovníka se zbraněmi a součástmi stroje pro koně. Na jižní Moravě pochází stejné, nebo podobné kovové garnitury kožených opasek z hrobů v Modřicích (H 3846), Bratčicích a z Hrušovan u Brna (*Kos 1999; 2009; 2011a; 2011b; Geisler 2009*). Birituální „trojhrob“ H 2 z Hrušovan umožňuje chronologické dělení garnitur s kruhovými závěsy minimálně do dvou fází, které odpovídají klasickému období HK (Ha C2 – Ha D1). Prakticky shodná opasková souprava je známa také z bohatého hrobu z Bratčic, kde byla součástí výbavy kostrového pohřbu mladohalštatského „knížete“ (*Kos 1999; Golec 2005*).

Stejně opaskové svorky kruhových závěsů jako byly nalezeny v Bratčicích, nesoucí jednosměrné tordování, pochází ještě z mohyly č. 1 halštatské kultury středního Zadunají (porábská skupina) z Győrújbarát-Nagybarátu (*Patek 1993*, 112, Abb. 91) a ze sopronské skupiny KK, kde byla přítomna svorka závěsného kruhu v mohylovém celku č. 73/1971 v Soproni-Burgstallu (*Patek 1993*, 53, Abb. 36). Tordované svorky z Nagybarátu, které jsou shodné konstrukce jako v Bratčicích, řadí E. Pateková na základě obloukovitě prohnutých postranic koňských postrojů typu Sesto Calender-Lerzendorf (srv. *Torbrügge 1992*, 519, 520, Abb. 76: B) do halštatského stupně Ha D1 a potvrzuje tak zcela jejich souběžný výskyt s nálezy moravskými (*Patek 1993*, 49, 142, Abb. 34; *Metzner-Nebelsick 1994*, 424, Abb. 18: 46).¹⁷ Další nepřilíš přesně interpretované nálezy (srv. *Trachsel 2004*, 566) pochází z platěnického prostředí z moravských Seloutek (hrob č. 2) a bylanské kultury z Rvenic (mohyla č. 1).

Ke kruhům byly na opasky také někdy připevňovány kamenné závěsné brousky (Modřice H 3815, Modřice Immo H 2), „kožené měšce“ naplněné např. úštěpy rohovců (Modřice H 3846), nebo želené nože, někdy vložené i v plechových či „kožených“ pochvách (Modřice H 3, H 1803, Hrušovany H 2, Slavkov H 2, Bratčice: *Podborský 1980; Kos 2010; 2011a; Dobisíková et al. 2010*, 69, 15).

K železnému spínadlu pásu z hrobu H 2 lze přiřadit pravděpodobně také menší kulovitou perlu (obr. 3: 27) s otvorem (*Dobisíková et al. 2010*, 68, 82, obr. 18: 27; 27: 27). Podobné, avšak podstatně větší byly ukládány v bohatých horákovských a kalenderberských hrobech: Horákově, Brně-Holáskách, Morašicích, Gemeinlebaru a Nových Košariskách (dnešní Dunajské Lužné), kde jsou obvykle spojovány s pohřby sociálních elit (*Stegmann-Rajtár 1992b*, Taf. 2: 9; 106: 10, 11; *Nebelsick et al. 1997*, 59, Abb. 18: 8; *Golec 2003b; Studeníková 2008*, 93, obr. 4: 1; *Trachsel 2004*, 282, 283).

Zbraně a jezdecká výstroj

Kamenný sekeromlat

Značně archaickým kusem výzbroje je v horákovském prostředí kamenný sekeromlat (obr. 3: 24). Byl součástí nálezu celku H 2. Výskyt kamenné broušené industrie se na jižní Moravě omezuje v době halštatské vesměs jen na sídlištní prostředí, kde jsou podobné nálezy označovány většinou za intruze pocházející ze starších sídlištních kontextů. Ojedinelým případem je nález z hrobu H 1 z Modřic, ul. Poděbradovy, který je obvykle označován za kamennou bulavu (*Podborský 1980*). Funkčnost tohoto předmětu jako zbraně je však díky jeho zvláštní morfologii neprůkazná, mohlo by se jednat např. také o druh závaží, který byl oblíben hlavně ve středomořském prostoru (srv. *Bouzek 2004*). Domácí oporou mlatu ze Slavkova je soubor předmětů z jeskyně Býčí skály, kde se nachází podobný kus a další ve tvaru provrtané koule (*Parzinger et al. 1995*, Taf. 53: 480, 483).

Dobrymi srovnávacími a zároveň dostatečně reprezentativními celky pro nález ze Slavkova jsou dva štýrské mohylové hroby Höschusterwald 2 a Forstwald 51 z Kleinkleinu, z nichž první je dobře datován lodkovitými sponami severoitalského typu Navicella do Dobiatovy fáze 2, t. j. konce stupně Ha C2 až počátku Ha D1 a druhý štíhlým hrotem kopí a keramikou zdobenou vpichy do Dobiatovy fáze 3, t. j. Ha D1 (*Dobiat 1980*, Beilage 4; 1981, Abb. 7; *Torbrügge 1992*, 498-500, Abb. 70: D; *Brosseder 2004*, 119, Abb. 81). Štýrský soubor obsahoval, kromě naprosto stejného typu sekeromlatu, navíc také zcela analogickou keramiku. V domácím prostoru se lze v dataci opřít ještě o soubor z mohylového hrobu č. I z Heršpic/Žarošic (Heršpice I: obr. 13), který se jeví oproti hrobu ze Slavkova poněkud starší. Obsahoval však také keramiku zdobenou analogickými drobnými vpichy stejně jako u slavkovského šálku. Hrob byl M. Čižmářem přisouzen

¹⁶ Sem lze patrně zařadit také nález bronzových aplikací z legendárního Kopečku u Šaratic, prokopaného J. Wankelem roku 1885 (*Červinka 1911*, 68; *Podborský 1980*, 113, s literaturou).

¹⁷ První výskyt závěsných železných kruhů na opascích lze na jižní Moravě spojit již s hroby starého a středního stupně HK (Ha C1b - Ha C2). K tomuto závěru dospějeme na základě rozboru nálezů z kostrových pohřbů v Modřicích a Hrušovanech u Brna (*Kos 2009; 2011b; Geisler 2009*), kde byly kruhy k pásům pravděpodobně připevněny ještě pomocí plátěného či koženého plochého poutka (Modřice H 3815 a 3846, Hrušovany H 1).

stupni Ha D1 (Čižmář 2004; 2014, 80-83). Dobiátovu fázi 2 korelovala nověji S. Rajtárová se svými horizonty 5-6, t. j. stupněm Ha D1, který je v souladu s chronologií HK (Belegungsphase Kleinklein III: Stegmann-Rajtár 1992a, 90, 91, 163, Abb. 63).

Kamenná palice byla také součástí hrobu z počátku konečného halštatu (Ha D2/D3) ze Soprone-Krautackeru (hrob č. 22: Nebelsick et al. 1997, 83, Abb. 33: 8), který obsahoval oproti Slavkovu výrazně pokročilejší keramiku s protlačovanou technikou výzdoby (výzdoba typu 311 a 332: Golec 2003c, 219), jež je na Moravě spojená na sídlišťích a pohřebišťích HK se stupni Ha D1 až Ha D2/3.

Železné hroty kopí s botkou

Ve Slavkově byly nalezeny kovové zbraně pouze v jediném hrobě H 2. Jednalo se o dva nestejně dlouhé železné hroty se středovým žebrem a oválnou tulejí (obr. 3: 11, 12), jeden byl dokonce opatřen železnou botkou (obr. 3: 25). Kratší hrot by mohl být klasifikován z funkčního hlediska také jako oštěp.

Z jihomoravského halštatu známe nálezy dvojic kopí především z velkých „knížecích“ mohylových hrobů z horákovské „Hlásnice“, Brna-Holásek 2, Suchohrdel a Bratčic, jež naplňují klasické období HK (Ha C2 a Ha D1). V hrobech stupňů Ha B3/Ha C1a až Ha C1b/Ha C2 byla kopí zastoupena pouze po jednom kuse (např. Brno-Obřany H 169, Modřice H 3815, Modřice-Immo 2, Brno-Holásky 1, Znojmo H 17: srv. Podborský 1974; Nekvasil 1993; Kos 2015a). Dvojice kopí v bohatých hrobech HK, je tedy spíše známkou mladšího vývoje stupně Ha C2, eventuálně již počátku Ha D1, kdy přestaly být do hrobů elit ukládány meče (Horákov-Hlásnice, Brno-Holásky 2, Slavkov H 2, Bratčice: Golec 2005; Dobisíková et al. 2010). Mladší dataci konstrukce slavkovského kopí by podporovala hlavně železná botka, což je jev typický až pro rozvinutý stupeň Ha D a dobu laténskou (srv. např. Dobřice: Nekvasil 1993, 371, obr. 246; Nížkovice: Čižmářová 2013, 287, tab. 39: 4, 7).

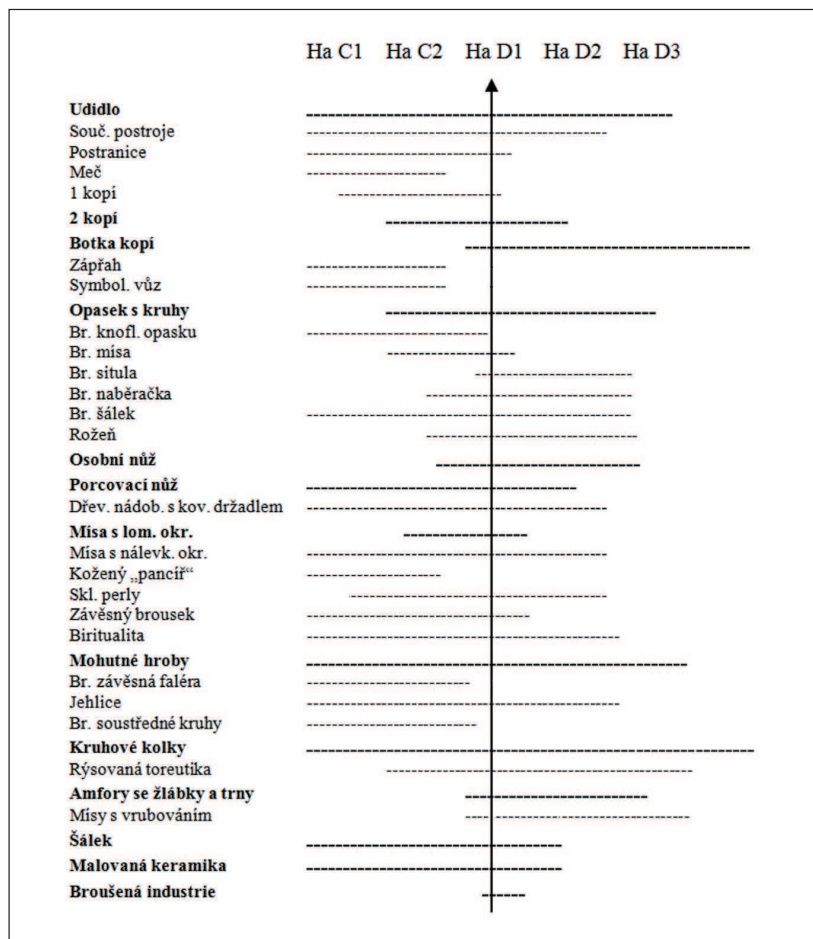
Udidlo

Udidlo bylo nalezeno pouze v hrobě H 2. Jedná se o jednoduché železné provedení se dvěma články s vodicími kruhy na koncích bez svorek (obr. 3: 23). Důležitá je čtverhranná profilace osek článků, jež umožňuje přiřadit slavkovský kus ke Trachselovu typu MST 10 Gilgenberg, s analogiemi v mohyle č. 2 v Brně-Holáskách, dále v eponymním Gilgenbergu a Mitterkirchenu v Horním Rakousku, a konečně v Bavorsku v Pommelsbrunn-Gunterstriethu (Trachsel 2004, 484, 487). V severním Přialpí se jedná o typ udidla charakteristického pro střední až pozdní fázi stupně Ha C1 (srv. Trachsel 2004, 151, Abb. 84). Na Moravě byl inventář mohyly z Holásek 2 přisouzen V. Podborským střednímu stupni HK (stupeň II-1: Podborský 1974, 389, Abb. 6). Domnívám se, že Podborského zařazení celku z Holásek do středního halštatského stupně Ha C2 zcela odpovídá současnému stavu poznání výbavy bohatých hrobů klasického období HK. Trachselovu pozdní fázi stupně Ha C1 v severozápadním Přialpí lze proto korelovat také se středním horákovským stupněm Ha C2 s možností jeho přesahu až do počátku Ha D1. V bylanské kultuře známe stejný typ udidla z hrobů č. 19, 24 a 27 z Lovosic, kde je lze spojit s horizonty Lovosice 2-3, tj. Ha C2 až Ha C3 dle chronologické škály D. Kouteckého a M. Půlpána (Půlpán 2012, 400, 405, 411, tab. 23: 35; 28: 22-24; 34: 28). V porovnání s moravskými nálezy lze v tomto členění spatřovat jistou disproporcii v rozdílu celého jednoho chronologického stupně. Na základě rozborů inventáře hrobu H 2 z Hrušovan u Brna, hlavně součástí postrojů naprosto shodných s lovosickými, se lze opřít o bezpečné zařazení slavkovského udidla do období mladého horákovského stupně Ha D1 (Kos 2011a).

Chronologický rozbor nálezů

V rámci jihomoravské HK představuje pohřebiště ze Slavkova důležitý soubor předmětů charakteristických pro jihomoravské halštatské stupně Ha C1b až Ha D2, s možným počátkem již do Ha C1a (chronologické horizonty 1 – 7a: podle Parzinger 1988; Parzinger et al. 1995, 179-183). Nově zpracovaný inventář hrobů, předložený nedávno archeologické veřejnosti kolektivem autorů (Dobisíková et al. 2010), umožňuje hmotnou náplň pohřebiště dělit do Reineckových chronologických stupňů Ha C1 až Ha D2. Zdálo by se, že výsek 6 hrobů není pro tak podrobnou práci s materiálem příliš vhodný, ale podle poznatků, které nám v současnosti poskytují jiná horákovská pohřebiště (Těšetice, Klentnice, Podolí, Vojkovic, Modřice, Znojmo, Hrušovany, Brno-Horní Heršpice, Brno-Příkop), se zdá být tento způsob zpracování do celých stupňů nezbytný.

Z hlediska širšího kontextu se nám také nabízí možnost porovnání keramického materiálu slavkovského pohřebiště s ranou produkcí západohalštatské kultury, která stála jako jedna ze základních kulturních složek evidentně již na počátku vývoje jihomoravské HK (srv. např. Stegmann-Rajtár 2009b; Kos 2011a; 2011b; 2015a). Při příležitosti vzájemně porovnat keramiku východního halštatského okruhu se západním, však docházíme v souladu s kritikou W. Torbrüggeho (Torbrügge 1992) ke zjištění, že tomu není vesměs možné, neboť se keramika i výzdoba nádob obou regionů ve svých počátečních stádiích výrazně odlišuje. Ubezučuje nás o tom také keramická skladba časně halštatských hrobů z Modřic, kde se mísí projevy obou halštatských kulturních okruhů (srv. např. Modřice H 895 a 3819: Kos 2014a). Hroby slavkovského pohřebiště nám toto oboustranné propojení částečně umožňují také, neboť leží v kontaktní zóně mezi kulturními okruhy podunajským a lužickým, zastoupenými zde KK a PK. Vzájemné propojení je tu možné právě

Obr. 9. Diagram výskytu předmětů v halštatských hrobech na Moravě v období stupňů Ha C1 - Ha D3 s ohledem na hrob H 2 (inventář mužského hrobu ze Slavkova zvýrazněn v jednotlivých položkách silnou přerušovanou čarou a tučnými písmeny).

Abb. 9. Diagramm des Vorkommens der Gegenstände in hallstattzeitlichen Gräbern in Mähren in der Zeit der Stufen Ha C1 - Ha D3 mit Rücksicht auf Grab H 2 (Inventar des Männergrabes aus Slavkov in einzelnen Bestandteilen durch eine starke unterbrochene Linie und fette Buchstaben hervorgehoben).

prostřednictvím HK, v jejímž prostředí se slavkovská societa vyvinula a umožňuje tedy vazbu na chronologické stupně P. Reineckeho, které byly pro HK upraveny v souladu s nejnovějšími trendy podunajské oblasti M. Golcem (2007). Jihomoravské hrobové celky mají dobrou oporu také v početném zastoupení kovové industrie, která je běžnější v podunajských skupinách, ale v žárových hrobech KK a PK obecně absentuje.

Kostrový pohřební ritus (v jednom případě dokonce biritualita) u dvou nejbohatších hrobů (H 1 a 2) naznačuje oprávněnou příslušnost pohřbených k jihomoravské HK, nebo severozápadní skupině KK (např. Statzendorf a Maiersch), pro které je v mladším halštatu inhumace běžným jevem. PS hrobky H 1 lze propojit s chronologickými schématy PK, KK a HK, které byly navrženy J. Nekvasilem (podrobné členění na fáze halštatského okruhu: *Nekvasil 1983; 1987, 257, Abb. 1*), S. Rajtárovou (chronologické horizonty: *Stegmann-Rajtár 1992a*) a M. Golcem (halštatské horákovské stupně: *Golec 2007*). PS 1/1 lze propojit skrze lužickou sféru s doplňujícím stupněm PK (Ha C1 - Ha C2) a PS 1/2 se zdobným až rozvinutým stupněm PK (Ha C2 - Ha D1) a mladým kalenderberským stupněm IIB (horizont 5 *Rajtárové 1992a*; Hallstatt D1: *Nebelsick et al. 1997, 68, Tab. 3*). PS 1/3 je možné korelovat s mladým horákovským stupněm Ha D1 a PS 1/4 patrně se závěrem Ha D1 nebo již s počátkem pozdního stupně HK Ha D2 (*Golec 2007*). Z korelačního schématu, vycházejícího z komparace keramických skupin (obr. 10), vyplývá v hrobě H 1 možnost vydělení dvou skupin nálezů souvisejících nejspíše s žárovými pohřby stupňů Ha C2 a Ha D2 a kostrovými pohřby stupně Ha D1. Z vývoje keramiky, uložené v tomto celku je navíc zřejmé, že kulturní vývoj skupinky pohřbených, byl původně spojen s domácím platěnickým vývojem, do kterého v mladém halštatu zasáhly vlivy z prostředí KK a HK, z nichž druhá sem přinesla patrně po vzoru místních tradic znalost kostrového pohřbívání (PS 1/2). Ženský pohřeb 1/3 obsahoval součásti kroje a keramiku, kterou můžeme provenienčně přisoudit KK i HK, za vyložení domácí horákovskou složku můžeme označit v celku s jistotou pouze keramiku (obr. 4B: 1/3-13; 5: 1/3-18). Důležitým faktem z hlediska tvarové i výzdobné transformace mladší a pozdní horákovské keramiky je, že amfory č. 22 PS 1/2 (obr. 4A: 1/2-22) lze patrně označit za starší ekvivalent kusu, který je zastoupen v souboru předmětů z Býčí skály (srv. *Parzinger et al. 1995, Taf. 60: 586*).

Horizont 1 -	Slavkov obj. 1 Slavkov obj. 7 ?	Ha C1a?
Horizont 2 -	Slavkov H 5	Ha C1b?
Horizont 3 -	Slavkov H 4	Ha C2
Horizont 4 -	Slavkov H 3 (PS 6/1) Slavkov H 1 (PS 1/1) V. Hostěrádky VI	Ha C2
Horizont 5 -	Slavkov H 3 (PS 3/1, 6/2) Slavkov H 1 (PS 1/2) V. Hostěrádky XI	Ha D1
Horizont 6 -	Slavkov H 2, 3 (PS 3/2) Slavkov H 1 (PS 1/3) V. Hostěrádky XII	Ha D1
Horizont 7 -	Slavkov H 1 (PS 1/4) V. Hostěrádky X	Ha D2?

Obr. 10. Chronologické horizonty slavkovského pohřebiště vyjádřené pomocnou stratigrafickou maticí a korelované se současnou škálou HK a mohylníkem u V. Hostěrádek ve Žďánickém lese (podle *Golec 2007*):

Abb. 10. Chronologische Horizonte des Gräberfelds von Slavkov durch stratigraphische Hilfsmatrix ausgedrückt und mit der heutigen Skala der HK und dem Hügelgrab von Velké Hostěradky im Žďanický les korreliert (nach *Golec 2007*):

Horizont Slavkov 1 (Parzinger 1)	Ha C1a	(cca 800/790-720 BC)
Horizont Slavkov 2 (Parzinger 1-2)	Ha C1b	(cca 720/730-680 BC)
Horizont Slavkov 3 (Parzinger 2-3)	Ha C2a	(cca 680/670-650 BC)
Horizont Slavkov 4 (Parzinger 3-4)	Ha C2b	(cca 650/640-630 BC)
Horizont Slavkov 5 (Parzinger 4-5)	Ha D1a	(cca 630/620-600 BC)
Horizont Slavkov 6 (Parzinger 5-6)	Ha D1b	(cca 600/590-570 BC)
Horizont Slavkov 7 (Parzinger 6-7a)	Ha D2a	(cca 570/560-550 BC)

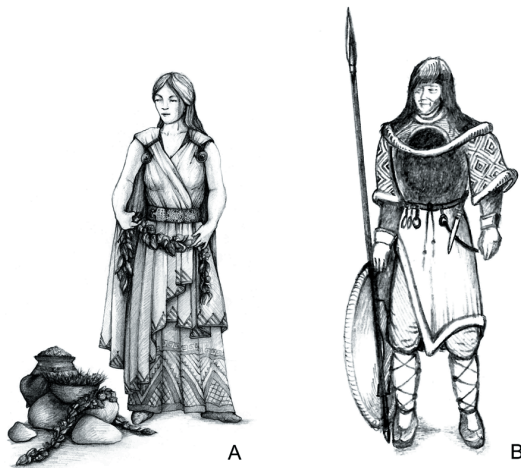
Obr. 11. Korelační schéma horizontů s nově navrženou periodizací a chronologií žďánické skupiny HK (dle autora v korelaci s horizonty H. Parzingera (*Parzinger et al. 1995*):

Abb. 11. Korrelierungsschema der Horizonte mit neu entworfener Periodisierung und Chronologie der Žďanice-Gruppe der HK (nach dem Autor in Korrelierung mit den Horizonten von H. Parzinger (*Parzinger et al. 1995*):

V mužském hrobě H 2 je tomu podobně, jsou v něm však již obsaženy také keramické druhy (obr. 4B: 2/1-10, 14; 5: 2/1-4; 6A: 2/1-7), které mají své paralely v brněnské skupině HK (kuželový talíř, typická profilace osudí a šálku), burgenlandské skupině KK (malba na osudí v podobě spirál: obr. 4B: 2/1-5), štýrské skupině (motivy tvořené skupinami vpichů profilace amfor: obr. 4A: 2/1-6; 6A: 2/1-7), dolnorakouské-pokampské skupině KK (profilace amfor, žlábkované výčnělky na plecích: obr. 4A: 1/2-22; 4A: 2/1-8) a západoslovenské skupině KK (malba v podobě soustředných kruhů). Výskyt misek tzv. bylanského typu (obr. 5: 2/1-4) zaznamenáváme v tomto období zvláště na Brněnsku, kde se tyto druhy nádob vyvinuly z tvarů v rozmezí stupňů Ha C1b a Ha C2 (Modřice: nepublikováno; *Podborský 1980; Stegmann-Rajtár 1992a; 2009b*). Jak prokázal nedávno M. Půlpán, kuželovitý bylanský talíř se může vyskytnout v Čechách ještě v mladém halštatu (horizont Lovosice IV: *Půlpán 2012, 372*, obr. 38). Výzdoba v podobě dvojic okrajových laloků (obr. 4B: 2/1-14) na drobném osudí má své paralely zase v oblasti mohyl Žďánického lesa (Velké Hostěrádky: obr. 13: VH X, VH IV), kam byly tyto výzdobné prvky diseminovány s největší pravděpodobností z prostoru středního a severovýchodního Zadunají nebo Štýrska (např. Velké Hostěrádky – mohyla X: *Stegmann-Rajtár 1992b, Taf. 79, 80; 2002; Čižmář 2014, 125, 130, 131*, obr. 98: B13, 14, 15; 103: 2; 104: 2). Kuželovitý talíř uložený v hrobě H 2 zastupuje patrně jako keramická replika vzácnou toreutiku, která byla u velmožů HK velmi oblíbená (*Golec 2003b; 2005*).

Zbývající hroby (H 3 – H 6) mají, kromě celku H 3, který je na tom s keramickou skladbou podobně jako hrob H 2 a jenž má patrně již dvě chronologicky následné PS pohřbů stupně Ha D1 (nejlépe vyjádřeno horizonty Parzinger 5-6), převažující druhy keramických tvarů s dobrými analogiemi v HK a KK (osudí, mísy na nožce, amfora: obr. 4A: 1/2-22; 5: 6/2-5+13).

První vlivy podunajského halštatu lze postihnout v náplni hrobů H 4 a 6, v jejichž keramické skladbě jsou obsaženy zdobené amforovité tvary a osudí (obr. 4A: 4/1-1, 5; 4B: 6/1-1, 2), inklinující svými proporcemi a vývojem plastické výzdoby ještě ke stillfriedsko-podolskému typu pozdní fáze KPP (Belegungsphase Stillfried 2; srv. *Stegmann-Rajtár 1992a, 47, Abb. 5: 6*), avšak zbývající inventář nám prozrazuje narůstající kontakty s oblastí brněnskou a znojenskou, popř. dolno-hornorakouskou (obr. 5: 6/1-7, 8). Hroby tedy dokládají halštatické vlivy, které vedly ke zformování HK na trase větve jantarové stezky procházející středním Politavím. Výzdobné plastické prvky však mají vesměs původ v domácích KPP. Zejména pro amforu s kruhovými žlábkami na plecích č. 5 (obr. 4A: 2/1-8) najdeme zajímavé výzdobné paralely v oblasti jihovýchodního Přiaľpí ve skupinách Sv. Lucija a Ljubljana (stupně Sv. Lucija Ib a Ljubljana IIIa), díky čemuž je můžeme pro domácí potřeby korelovat s halštatickým Pareho stupněm Ha C1b a jihoalpským stupněm Podzemelj 2 (např. Most na Soči – žárové hroby č. 1031 a 1037, Roje při Orlah – žárový hrob č. 5: *Teržan/Trampuž 1975, 420, 436, sl. 5*,

Obr. 12. Kresebné rekonstrukce mužského a ženského kroje ze Slavkova na základě nálezů z hrobů H 1 a H 2 (kresby N. Riwicková a P. Kos).
Abb. 12. Zeichnerische Rekonstruktionen der Männer- und Frauentracht aus Slavkov auf der Basis der Funde von den Gräbern H 1 und H 2 (Zeichnungen N. Riwicková und P. Kos).

obr. 1, 4, tab. II: 10; Čížmář 2004). Podobné způsoby žlábkované výzdoby nejsou v PK vůbec běžné (ojediněle např. hrob č. 263 z Moravičan: *Nekvasil 1982*, Tab. 263: 4) a mají podstatně větší zastoupení v KK (např. žárové hroby č. 38 a 84, nebo kostrový č. 31 z Maierische: *Berg 1962*, Taf. 7: 7; 14: 5; 24: 3; hroby č. A068, A106, B133, B141 ze Statzendorfu: *Rebay 2006*, 313, 344, 399, 406, Taf. 51; 82; 137; 144). V HK se koncentrují zatím jen do oblasti hrobů ždánické skupiny spojené s povodím Litavy (např. Šaratice: *Stegmann-Rajtár 1992b*, Taf. 97: 1), s okrajovým přesahem na jižní Brněnsko a Blanensko, kam pronikají až v mladohalštatském období (Vojkovice H 5: *Golec 2005*, 197, tab. 108: 29).¹⁸ Ze škály výzdobných motivů, respektive jeho kombinací zastoupených na amforovitých tvarech, plyne možnost chronologického znázornění vývoje tohoto typu výzdoby (varianty typu 225: *Golec 2003c*) do rozpětí Golcových horákovských stupňů Ha C1b – Ha D2 odpovídajících pomyslným horizontům: Slavkov (Ha C1b/C2), Velké Hostěrádky (Ha C2/D1), Šaratice (Ha D1/2) a Býčí skála (Ha D2/3). Podobný průnik lze na základě souvislosti s Býčí skálou předpokládat také až do oblasti Malé Hané (např. *Parzinger et al. 1995*, Taf. 62: 595; Krhov-Malý Chlum: *Novák 2015*, 126, tab. 3: 6).

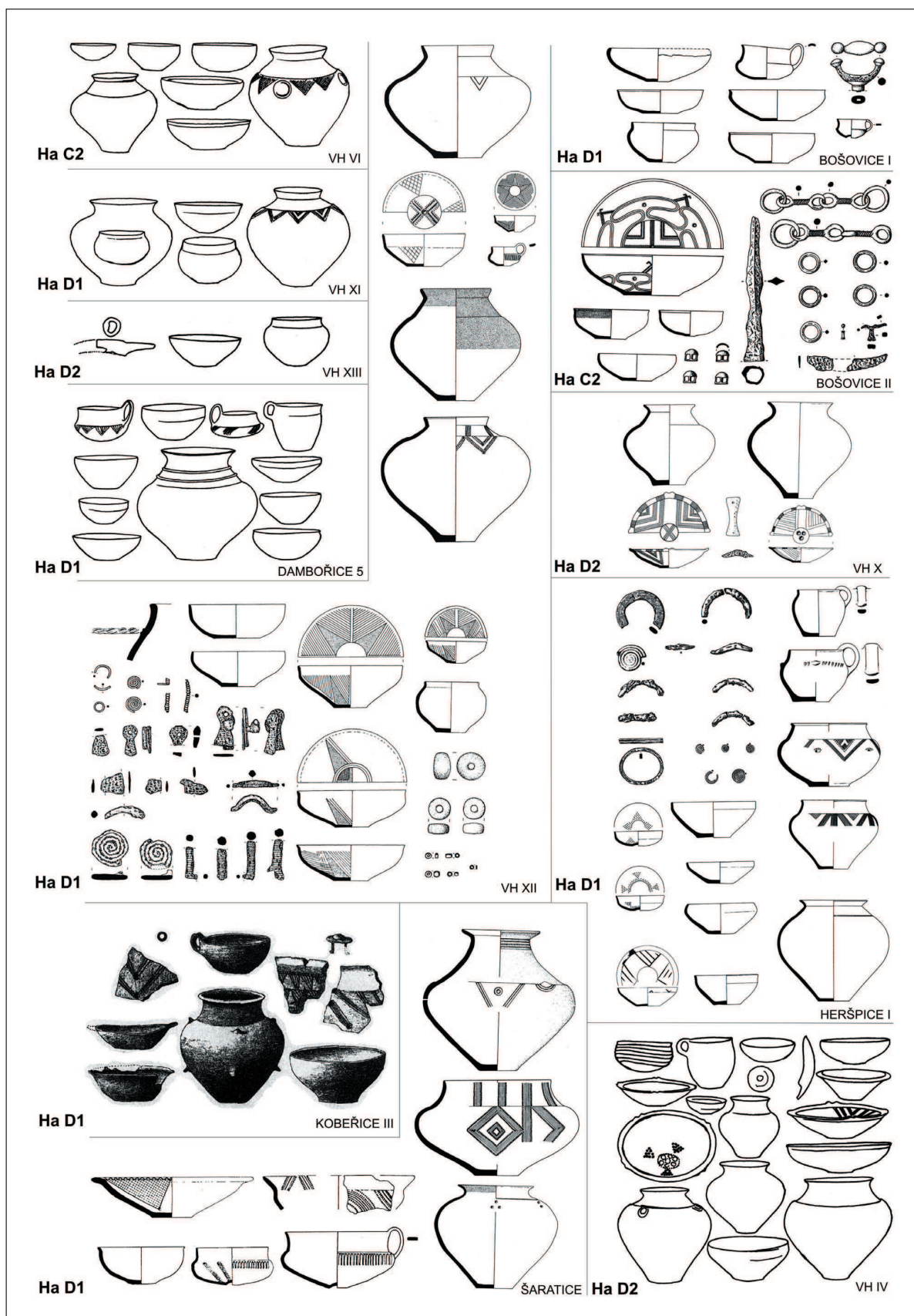
Druhá plasticky zdobená amfora (obr. 4A: 4/1-1) jenom upevňuje možnou starší dataci hrobu H 4 do starohalštatského období, neboť má dobrou paralelu v hrobě č. 1 z Prosiměřic na Znojemsku, který byl M. Golcem zařazen před časem jako jediný, na základě předchozího určení V. Podborského, do stupně Ha C1 (*Podborský 1980*; *Stegmann-Rajtár 1992b*, Taf. 114: 1; *Golec 2005*, 375, 388, tab. 245; 259; 2007). Také morfologie misek, zdobených uvnitř vtuhovanými motivy rybí kosti s hvězdicí (obr. 5: 4/1-4, 6), naznačují podobnou dataci, která je dána analogiemi ze Znojma – hrobu H 17 (PS 17/2: *Kos 2015a*).

Při bližším rozboru kovového inventáře slavkovského celku H 4 jsme nuceni se také více zabývat původem bronzového náramku (obr. 7: 4/1-11), který spojuje inventář hrobu s náramkem z hrobu č. 2 z Vedrovic (Zábrdovic) na Znojemsku (srv. *Nekvasil 1993*, 355, obr. 234: 21; *Stegmann-Rajtár 1992b*, Taf. 137: 9). Při hledání jeho původu jsme nuceni zajít až do oblastí položených poměrně daleko na západ od území Moravy. Zjišťujeme, že centrum výskytu bronzových náramků s podélně rýhovaným tělem a příčně rýhovanými rozšířenými konci (Massive Bronzearmringe mit Längsrillen und Ähnlichem), může spočívat v dnešním západním Švýcarsku a Baden-Württembersku, kde jejich datace odpovídá hned několika Reineckovým stupňům – Ha C1 až Ha D1 (*Duning/Rychner 1994*, 80, 82, Abb. 10: 11, 12, Abb. 12; *Reim 1994*, 117-119, Abb. 11; 12: 9). Podle chronologického vývoje a následného šíření těchto náramků mimo oblast svého hlavního výskytu je zřejmé, že na území Moravy se mohly dostat pouze na základě širších interakcí s horním Podunajím (*Nakoinz 2004*, 109, Abb. 6.2.48: 3). Za morfologicky podobný se slavkovským kusem lze označit ještě náramek ze známého etruského hrobu bojovníka Tomba del Querriero z Tarquinie (*Kilian 1978*, Abb. 5: 5), který je datován na přelom 8. a 7. stol. př. n. l. V rámci HK lze spojit výskyt dosavadních náramků zmíněného typu evidentně se stupni Ha C2 - Ha D1 (srv. *Golec 2005*, 368, 369, tab. 240).

Pro slavkovské chronologické celky jsou neméně významné také hroby H 1 a H 2, které obsahují srovnatelný materiál s lokalitami, které jsou v severozápadním Přialpí spojovány s Reineckeho stupněm Ha C1. Nověji se k podobné

T. 1:1, 3; *Dular 2003*, 100, 107, Abb. 51; 57: A8). Poměrně jednotnou dataci celku založenou na keramice lze však díky přítomnosti dobře datovaného náramku (obr. 7: 4/1-11) s analogiemi na Moravě (Vedrovice) spojit spíše až se středním stupněm HK Ha C2 (srv. *Stegmann-Rajtár 1992b*, Taf. 137: 9). Prakticky stejná plastická výzdoba, jako u amfory č. 5 z celku H 4 (*Dobisíková et al. 2010*, 76, obr. 23: 5), je zastoupena také na pohřebišti KK v dolnorakouském Statzendorfu, kde ji nalezneme v kombinaci se zavěšenými obloukovitými žlábkami na plecích amfor v žárových hrobech s kamennými konstrukcemi č. A068 a B141 (srv. *Rebay 2006*, 60, 164), nebo v jednoduché formě v hrobě č. 21 z Maissau (Belegungsphase Maissau I: *Stegmann-Rajtár 1992a*, 80, Abb. 25: 11). Následné mladší deriváty této výzdoby, opět prakticky shodné s dolnorakouskými, lze doložit v hrobech na Znojemsku v Hostěradicích-Míšovicích a na Vyškovsku v Šaraticích (*Stegmann-Rajtár 1992b*, Taf. 102: 4; 97: 1). Za místní paralelu (snad i časovou) lze s jistotou nadsázkou označit stejně zdobenou amforu, která byla součástí výbavy mohyly č. VI ve Velkých Hostěrádkách (obr. 13: VH VI), kterou prozkoumali E. Kolibabe a M. Chleborád roku 1928 (*Chleborád 1939*, 1,

¹⁸ Kombinace trojic kruhových žlábků na plecích amfor jdou doloženy v KK z Maissau a HK z Vojkovic. Jejich korelace je možná na základě chronologického horizontu S. Rajtárové (Belegungsphase Maissau II) do období stupňů Ha C2 - Ha D1 (*Stegmann-Rajtár 1992a*, 81, Abb. 26: 13, 163).

Obr. 13. Nálezové celky z hrobů ždanické skupiny ze starších výzkumů a jejich rámcová datace; různé rozměry (podle Stegmann-Rajtár 1992b; Čížmář 2014).

Abb. 13. Fundkomplexe von Gräbern der Ždanice-Gruppe aus älteren Grabungen und ihre Rahmendatierung; verschiedene Maßstäbe (nach Stegmann-Rajtár 1992b; Čížmář 2014).

hrob	PS	délka (m)	šířka (m)	hloub (m)	plocha (m ²)	amf (ks)	osudí (ks)	hrn (ks)	mís (ks)	šálek (ks)	přesl (ks)	jehlic (ks)	spón (ks)	náram (ks)	korál sklo (ks)	korál jantar (ks)	pás s kruh (ks)	pás se zápon (ks)	pás s perl (ks)	nůž os (ks)	nůž rituál (ks)	postr (ks)	kopí (ks)	šl (ks)	pohřební ritus	SS	chronol
H 5	5/1	1,7	1,5	0,1	2,55	1			1															kremace?	2	Ha C1b	
H 4	4/1	1,6	1,4	0,1	2,24	2	1		6					1										kremace	11	Ha C2a	
H 1	1/1	3	1,85	0,4	5,55	1			1															kremace	2	Ha C2b	
H 1	1/2	3	1,85	0,2	5,55	1		1	1	1														inhumace	4	Ha D1a	
H 3	3/1	3	2,7	0,6	8,1	3			7	2							1			1				kremace	15	Ha D1a	
H 1	1/3	3	1,85	0,2	5,55		1		3				2		8	9	1			1			1	inhumace	26	Ha D1b	
H 2	2/1	4,3	3,1	0,5	13,33	2	3	1	4	1								1	1	1	1	2		inhumace	17	Ha D1b	
H 3	3/2	3	2,7	0,6	8,1		1		3		1		2				1							kremace	8	Ha D1b	
H 1	1/4	3	1,85	0,4	5,55			1																kremace	1	Ha D2a	
H 6	6/1	2,4	1,6	0,3	3,84	1	2		5	1	1	1	2				1							kremace	14	Ha C2b	
H 6	6/2	2,4	1,6	0,3	3,84	1			3				1											kremace	5	Ha D1a	

PS – pomocná stratigrafická pohřební sekvence, amf – amfora, hrn – soudkový hrnec, mís – mísa, přesl – přeslen, jehlic – jehlice, spón – spona, náram – náramek, korál sklo – skleněný korálek, korál jantar – jantarový korálek, pás s kruh – pás se záponovým kruhem, pás s perl – pás s železnou perlou, nůž os – osobní nůž, nůž rituál – rituální porcovací nůž, postr – postroj pro koně (udidlo), šl – štípaná industrie (rohovec), SS – sociální status jednotlivce vyčíslený na základě počtenosti milodarů u PS.

Tab. 1. Informační tabulka s hlavními parametry a údaji hrobů slavkovského pohřebiště s pokusem o orientační výpočet sociálního statusu pohřbených ve výsledném navrženém chronologickém pořadí.

Taf. 1. Informationstafel mit Hauptparametern und Angaben über Gräber des Gräberfelds von Slavkov mit einem Versuch um die Orientierungsberechnung des Sozialstatus der Bestatteten in resultierender vorgeschlagener chronologischer Sequenz.

dataci přiklonila také K. Rebayová, která přehodnotila a zpracovala rozsáhlé pohřebiště ze Statzendorfu, ležící v oblasti Traisental-Fladnitztal (Rebay 2006; 2007, 135). Jedná se o dosud největší publikovanou nekropoli západní KK (cca 400 hrobů), která vykazuje, podobně jako řada nálezů na jižní Moravě, smíšený kulturní charakter (prvky východní a západní halštatské kultury v keramice, kostrové a žárové hroby). Skladba i datace nálezů z pohřebiště v Statzendorfu je proto pro HK mimořádně důležitá, neboť starší hroby, vybavené nálevkovitými mísami se stupňovitou profilací (Knickwandschalen) se opírají, podobně jako na Moravě (Klentnice, Modřice), o absolutní dataci časně halštatského (Ha C1a) bavorského mohylového celku z Wehringen-„Hexenbergle“ č. 8, který má absolutní hodnotu 778 ± 5 př. n. l. (Fridrich/Hennig 1995; Tomedi 2002, 94; Rebay 2006, 281). Celky starého halštatského stupně však podobnou oporu mnohdy z nedostatku charakteristických porovnatelných artefaktů postrádají, čímž je samozřejmě jejich chronologická výpověď do jisté míry zkreslena, což platí i pro lokalitu Statzendorf.

Dalším srovnáním inventáře celků H 1 (PS 1/3) a H 2 s dalšími hrobovými soubory z jižní Moravy, jsem komparativně dospěl k závěrům, že tyto hroby představují charakteristické celky vyspělého horákovského stupně Ha D1 (Parzinger 6: mladý stupeň HK Ha D1 podle Golce 2007). Jedná se o protějšky známého knížecího hrobu z Bratčic na Brněnsku, který náleží k jedněm z nejbohatších v severním Přialpí. Důležitým nálezem svědčícím pro zařazení celku H 2 do mladšího stupně HK, je keramický kuželovitý talíř dobený trojicemi kruhových kolků na šikmo lomeném okraji (obr. 5: 2/1-4), který figuroval v toreutice z Bratčic (srv. Dobšíková et al. 2010, 67, obr. 17: 4). Bronzová nádoba byla v Bratčicích součástí starší skupiny předmětů (PS 1/1), které ještě příslušely závěru stupně Ha C2, eventuálně počátku Ha D1 (č. 21: Kos 1999; Podborský 2002, 175, obr. 2b:33; Golec 2005, 110, tab. 54).

V celku H 2 představuje bylanský kuželovitý talíř (podtyp 6100: Půlpán 2012, 364, obr. 28) svou výzdobou značně specifický způsob dekoru, který nemá na Moravě u tohoto keramického druhu obdoby. V souvislosti s bronzovými mísami, zdobenými na okraji kruhovými kolkami, není jisté ke škodě zmínit se o nález z hrobu č. 2/1980 z Großeibstadtu ve Středních Francích, který obsahoval pohřeb muže na čtyřkolovém voze (Wamser 1981, 229, 234, Abb. 5; 9) se součástmi postrojů (knoflíky Trachselova typu Solany), které by měly odpovídat v severozápadním Přialpí pozdnímu stupni Ha C2 (Trachsel 2004, 529). Trojice puklicovitých výčnělků s trojicemi vodních ptáků, tepaných na okraji talířovitě bronzové mísy, nacházíme také na pohřebišti v Hallstattu v žárovém hrobě č. 507 (srv. Kromer 1959, 118, 119, Abb. 96), který byl F. R. Hodsonem přidělen na základě statistické analýzy jeho pozdnímu stupni H 1, který by měl odpovídat stupni Ha C2 podle Ch. Pareho, tj. cca 660/650 – 630 př. n. l. (fáze Hm 1 D až Hm 1 E: Hodson 1990; Barth 1999, 87, Fig. 5.1.2; Pare 1999, 186, Tab. 8). V katalogu nálezů z Hallstattu lze ve výbavě hrobu č. 507 doložit také meč mindelheimského typu, bronzovou cistu na prolomaném stojanu, situly, sekeru se zoomorfní atáší, ozdobnou pokličku situlí, pancéřovou destičku trapézovitého tvaru, 2 bronzové býčky s jednou býčí plastikou připevněnou k bronzové misce a 2 jehlice s násobenými hlavicemi. Tato část inventáře naplňuje asi jen polovinu celkové výbavy hrobu, z něhož by zmíněná část měla náležet bojovníkovi (Kromer 1959, Taf. 98: 5, 6, 9; 99: 1-4; 100: 2, 4-7; 101: 1-3; Barth 1999, 85). Za poněkud odlišnou sadu předmětů bychom mohli ve stejném celku označit tenkostěnnou keramickou misku s plastickými žebry, houpačkovité bronzové náožníky, náramek průřezu D, závěšky v podobě slunečního kola a jiné poloduté s trojúhelníkovitými plechovými chřestítky, plechový vybijený pás s rombicovou záponou a především početnou sadu drobných litých bronzových kroužků. Tato skupina milodarů by měla v celku č. 507 příslušet podle současných nálezových kritérií na Moravě nejspíše ženě (Kromer 1959, Taf. 98: 1-4, 7-8; 99: 5; 100: 3). Zatímco první část výbavy hallstattského hrobu můžeme díky meči bezpečně spojit

se stupněm Ha C2 (Parzinger 3-4: *Parzinger 1988*, 308, Taf. 128: 14-17), druhou část výbavy lze na jižní Moravě úspěšně korelovat v HK s ženskými hroby H 214/19 z Brna-Příkopu a H 111 z Vojkovic, které svými specifickými kovovými doplňky odpovídají již mladému stupni Ha D1 (Parzinger 5-6: *Vitula 1995; 1999; Parzinger et al. 1995*, 180, Taf. 14: 129, 130; *Štrof 1996; Golec 2003a; 2005*).

Poněkud mladší než kuželový talíř je talíř s horizontálně vytaženým okrajem (obr. 5: 3/2-16), který byl součástí výbavy mladší PS hrobu H 3 (3/2). Jedná se o druh mísy, která se snažila, podobně jako kuželový talíř, jednoduchým způsobem napodobovat vzácnou toretutiku se svým hlavním rozšířením v Horním Rakousku a na jižní Moravě. Kromě Moravy, jsou podobné keramické talíře zmiňovány ještě z jihozápadního Slovenska a Rakouska (srv. *Dušek/Dušek 1984*, 6; *Paulík 1956*, s doplňující lit.; *Müller 2012*, Taf. 13: 6; 60: 1; 106: 5; 117: 9-12; 122: 1-5; 163: 9; 164: 1). Pro region středního Politaví jsou důležité nálezy keramických talířů z prozkoumaného mohylového hrobu č. I v Račicích, jenž je již lokalizován v předhůří Dražanské vrchoviny ve Vyškovské bráně (za informaci děkuji M. Přichystalovi z ÚAPP Brno v. v. i.) a v souboru předmětů z Býčí skály, kde jsou H. Parzingerem řazeny do období stupně Ha D1, s možností přesahu do počátku pozdního horákovského stupně (srv. *Parzinger et al. 1995*, 180, Abb. 1, Taf. 67: 724-726).

Podrobnější rozpracování mladého stupně HK nám ve Slavkově umožňují celky H 3 a H 6. Tyto mají ve své mladší náplni (PS 3/2 a 6/2) zřejmý vývojový vztah k dobře datovanému hrobu H 2. Plynulý přechod ze starší fáze Ha D1 do jeho mladší fáze (Parzinger 5-6) lze u těchto hrobů pozorovat ve dvou a jedné PS (PS 3/1-3/2 a 6/2), kde se začíná znatelně měnit podoba keramických tvarů, a také jejich plastická výzdoba. PS korelují okrajově již se starší fází pohřebiště v Marefách (srv. *Baarová 2004b*, 27, 28, obr. 6: H 34; 7; 2006, 348), s nejmladším (žárovým) pohřbem v celku H 2 (PS 2/3) z Hrušovan u Brna (*Geisler 2009; Kos 2011a*) a se závěrem pohřbívání v komorových kostrových hrobech modřické a vojkovické nekropole (např. Modřice – H 1801, 1865 a Vojkovice – H 111, 117: *Kos 2004; Golec 2003a*); patří sem patrně také přídatný žárový pohřeb v bronzové situle z knížecího hrobu z Bratčic (*Golec 2005*, 130, tab. 68: 29, 31-33). S výbavou staršího pohřbu slavkovského hrobu H 3 (PS 3/1) chronologicky souhlasí mladší hrobový celek H 6 (PS 6/2), ve kterém se již začíná projevovat pozdní halštatský výzdobný styl (dělení souvislého žlábkování s náznaky vrubování středů misek). Celek lze vyjádřit také dvěma PS, na které se váže keramika starší (PS 6/1)¹⁹ a mladší fáze (PS 6/2) stupňů Ha C2 až Ha D1 (Parzinger 4-5). Tento celek lze v oblasti KK úspěšně korelovat s hroby z Nových Košarísk (mohyla č. I), Soprone (mohyla č. 215/1975), Loretta (hroby č. 4 a 62) a mohylou č. 1 z Donnerskirchenu (*Nebelsick et al. 1997*, 51, 75, 78, 79, 82, Abb. 14; 27; 29; 30; 32).

V oblasti Ždánického lesa lze najít paralelu ve výbavě elipsovité mísy (PS 3/1) v mohylovém celku č. III z Koberčic (obr. 13: Koberčice III), z něhož pochází mimo jiné také bronzová kalotovitá průvlečka s plochým okrajem Trachselova typu Solany (srv. *Čižmář 2014*, 87, obr. 67: B1; *Trachsel 2004*, 529).²⁰

Pokud se budeme striktně držet vývoje východoalštatské kultury na jihozápadním Slovensku, Transdanubii a Dolním Rakousku, jak bylo předsevzato v úvodní práci (srv. *Dobisíková et al. 2010*, 93), zjistíme, že nejmladší PS hrobu H 6 odpovídají přibližně keramické výbavy žárových hrobů ze Špačinců. Zvláště důležitý je odtud hrob č. 2, který obsahoval mimořádný nález v podobě bronzové jednodílné obloukovité spony typu Sanquisuga s kostěnými perlami navlečenými na lučíku, která má své hlavní rozšíření v severozápadní Adrii, Slovinsku a Hallstattu ve stupních Ha C2 – Ha D1 (Špačince III: *Pichlerová 1963*, 109, 120, obr. 3: 13-19; 7; *Glunz 1997*, 70-74, Karte 11, 12). Spouza má mimochodem pěknou analogii v nálezu z pohřebiště v Brně-Obřanech, kde se však jedná o nestratifikovaný nález (*Podborský 1970*, 67, Abb. 13: 9). Tento celek přiřadila M. Pichlerová ke skupině sereďské, která byla na západním Slovensku dříve vymezena v rámci rozšíření KK, jež převrstvila starší lužické osídlení (*Pichlerová 1971*, 91, Taf. 3; *Dušek 1971*, 431; *Paulík 1956*, 178; 1975, 44). S. Rajtárová zařadila hrob č. 2 ze Špačinců do svých horizontů 5-6, t. j. stupně Ha D1 (*Stegmann-Rajtár 1992a*, 108-111, 163) a korelovala jej s horizonty Smolenice II a Košariská III, které odpovídají rovněž jejím horizontům 5-6 (*Stegmann-Rajtár 1992a*, 110). V tuzemském měřítku je důležité, že za poněkud starší označila tato badatelka jiný slovenský hrob, kterým je mohyla z Malej nad Hronom, která obsahovala pro změnu spony typu Šmarjeta a keramiku (mísu se čtyřmi dvojicemi lalokovitých výčnělků na okraji), které mají na jižní Moravě své paralely (obr. 13: VH X) v hrobu z Maref (hrob č. 20) a mohyle č. X (trojhrobu) z Velkých Hostěrádek (*Baarová 2004b*, 25, obr. 4: 7-11; *Stegmann-Rajtár 1992a*, 109, Abb. 39: 5, 11; 1992b, Taf. 79: 2; 80: 2). Z chronologického hlediska se jedná podle slavkovského schématu ve všech případech o celky ze závěru mladého halštatu, které na Moravě naplňují horákovský stupeň Ha D1, nebo eventuálně již počátek Ha D2 (Parzinger 6-7a: srv. *Golec 2005*, 377). Poněkud starší dataci by mohly naznačovat

19 Značně archaické druhy nádob z hrobu H 6 s nepřehlédnutelnými vazbami na tradici KSPP (obr. 4B: 6/1-1, 2), inklinují v rámci podrobnějšího chronologického zařazení PS 6/1 do ještě staršího úseku nežli celek H 4 z období stupně Ha C2, což by mohlo podpořit jeho dataci do stupně Ha C1 (Golcova starohorákovského stupně Ha C1b). Toto relativně absolutní vročení však vážně narušuje podvojná skladba keramických milodarů, u nichž je nemožné přesně propojit obě PS (srv. obr. 2: 5). Datace H 6 byla proto stanovena pouze orientačně a korigována na základě kovové industrie mající paralely v ostatních slavkovských hrobech a v HK na Brněnsku (*Kos 2004*).

20 Elipsovité mísy jsou na Moravě zastoupeny na jižním Brněnsku ve dvou ženských hrobech pohřebiště v Modřicích (H 878 a 827), které lze spojit s horákovskými stupni Ha D1 a Ha D2 podle M. Golce (*Golec 2007*), starší známe v HK zatím jen z hrobu č. 7 z Mohelna, jenž odpovídá horákovskému stupni Ha C2 (*Kos 2004*, 273, obr. 2:1, 2; 2015b). Předlohy či paralely oválných mís, či vaniček, lze hledat pravděpodobně v Horní Falci, kde byla například jejich dvojice obsažena v souboru největšího mohylového hrobu v Schirndorfu č. 110 s mindelheimským železným mečem, který je spojen se stupněm II, odpovídajícímu bavorskému stupni Ha C1 (*Stroh 2000*, Taf. 4: 1, 2; *Müller-Scheffel 2009*). Bronzová průvlečka typu Solany byla zastoupena také v hrobě H 2 v Hrušovanech u Brna, kde byla přisouzena mladší PS 2/2 spojené s horákovským stupněm Ha D1 (*Kos 2011a*).

pouze spony typu Šmarjeta (Marefy), jejichž chronologie souvisí s morfologií, kdy starší (2. pol. 7. stol. př. n. l.) mají kratší zachycovač a mladší (poč. 6. stol. př. n. l.) mají zachycovač již dlouhý a ukončený kuličkou; v tomto případě však zachycovače u spon chybí (srv. *Baarová 2004b*, 21; *Stegmann-Rajtár 2009a*, 80-82). Slovenské nálezy, které pochází z Malej nad Hronom a Nových Zámků, naznačují podobný vývoj jako na Moravě (*Stegmann-Rajtár 2009a*, 95, 107, tab. VII: 2; XIX: 1). Zajímavé paralely nacházíme v Nových Zámcích také v hrobě č. 37 (obsahoval sponu typu Šmarjeta) a č. X ve Velkých Hostěrádkách, kde se v obou případech nacházela stejná mísa s plastickými dvojicemi laloků na okraji. Tyto indicie naznačují rozvoj kontaktů mezi halštatskou kulturou středního a severovýchodního Zadunají, mladší KK (dříve sereďskou skupinou) a HK, který se odehrával na počátku pozdní doby halštatské také v regionu slavkovského Politaví.

Základním faktorem pro zařazení části hrobových celků ze Slavkova do sféry vývoje ždánické skupiny HK je počátek vývoje vycházející z tradice KSPP a KLPP (srv. *Podborský 1970*); zbývající část pak vážně narušuje představu o zdejší kontinuitě vývoje HK z domácího základu, neboť má evidentní vztah k nositelům nebo tvůrcům KK. Značně specifický habitus slavkovského pohřebiště je pravděpodobně zapříčiněn průchozí povahou oblasti, ve které mohlo docházet poměrně snadno k převrstvování nebo akulturaci místních drobných usedlých komunit. Slavkov ležel na komunikační ose, která propojovala příbuzné sociální skupiny sídlící na jižní a střední Moravě a na základě kalenderberské keramiky lze prokázat aktivní komunikaci s Dolním Rakouskem a snad i malokarpatskou oblastí na Slovensku (Smolenice-Molpír: tvary typu 19, 38, 44, 47; plastická výzdoba typu 31, 34, 43; rytá výzdoba typu 25, 29, 44, 57, 64, 60; malba typu 35: srv. *Dušek/Dušek 1984*, 3, 5, 6, 20, 23, 25-27, 33; výzdoby typu TH-Schü 4, 6; KGR 12.1-2 : *Müller 2012*, 132, 157, Abb. 65; 76).

Na základě nově rozhojněných nálezů HK na Brněnsku, lze slavkovské celky úspěšně korelovat a zdárně tak dosáhnout vlastního propojení s vžitým chronologickým schématem halštatské kultury na Moravě (konvenční Reineckovy a absolutní Golcovy stupně: *Golec 2005*, 38, 7-388; 2007). Setrvalá absence absolutních dendrologických dat z území Moravy nám však stále ještě brání ve finálním vřočení většiny památek HK, u kterých jsme zatím odkázáni na dosavadní konvenční dataci. Také velmi hrubé datování celků ze Statzendorfu lze brát pro srovnání se slavkovskými s jistou rezervou, neboť se jedná o nekropoli, která byla prozkoumána již na poč. 20. stol. (srv. *Bayer 1904*; *Dungel 1908*). Mnohé artefakty bylo možné autorkou vyhodnocující práce a souvisejícího katalogu začlenit do hrobových celků pouze na základě nepříliš kvalitní terénní dokumentace (srv. *Rebay 2006*, 7). Pohřebiště v Statzendorfu a Maierschi (dříve Pittionio typ Statzendorf-Gemeinlebar: *Pittioni 1954*, 572-590) vykazují svým smíšeným pohřebním ritem i hmotnou kulturou velmi blízké paralely k oblasti jižní Moravy. Podle společného počátečního vývoje těchto oblastí (pozdní KSPP) lze usuzovat, že se jedná o doklady vzájemné kulturní příbuznosti a dlouhodobého soužití založeného na bázi vzájemných sociálních interakcí. V jednotlivých kulturách (KK, HK a PK) se jedná vesměs jen o dílčí skupiny (převážně periferní) mezi něž náleží také halštatská ždánická skupina rozložená v regionu středního Politaví (*Baarová 2004a*; *2004c*; *Golec 2005*, 22, 23).

Postupně splývání HK, PK a KK v jedinou oblastní skupinu nám z jižní Moravy dokládá rovněž práce M. Čapkové, která uvádí přímo z Mikulova nálezy hrobů s inventářem příslušejícím jak KK, tak kulturám bavorské, HK a PK (srv. *Čapková 2008*). Právě z těchto důvodů byly halštatské památky, spojované s mikulovskou skupinou HK, někdy považovány za důkaz průniku KK na Moravu (srv. *Šolle 1955*; *Podborský 1980*). Patrně i zde se jedná ale jen o doklad vývoje HK na její periferii, která byla bezprostředně ovlivňována interakcemi se sousedními halštatskými skupinami. To je poměrně důležité zjištění, neboť pohřebiště ze Slavkova vykazuje ve svém mladším úseku vývoje naopak bližší vazby k oblastem Znojemska a k ní přilehlé severozápadní části Dolního Rakouska, kam se koncentruje dosud největší počet kalenderberských kostrových hrobů (*Nebelsick et al. 1997*, 32-36). Zde leží pohřebiště v Röschitz, Maierschi, Franzhausenu a Statzendorfu, kterým dominují monumentální mohylníky stupňů Ha C2 – Ha D1 na Tullnském poli v Gemeinlebaru a Langenlebaru (*Nebelsick et al. 1997*, 58-61, 168-171; *Preinfalk 2003*). Zde zaznamenáváme také oblast napojení KK a HK na hornodunajskou sféru obsazenou tvůrci západohalštatské kultury, která silně ovlivňovala v tomto komunikačním uzlu jejich kulturní habitus.

Na směry, kterými probíhaly hlavní dálkové a kulturní tepny mezi Politavím, malokarpatskou oblastí, Zadunajím a jihovýchodním Přialpím, poukázala nedávno na základě hromadného výskytu spon typu Šmarjeta S. Rajtárová (*Stegmann-Rajtár 2009a*, 82, obr. 14). V regionu středního Politaví byl tento typ spony nalezen v souvislosti s již jednou zmíněnými hroby u Maref a v Měnině (spony typu 5: *Trefný 2002*, 365-367, Abb. 5: 34, 36). Je evidentní, že touto cestou byly spony v mladém halštatu distribuovány na Moravu z východního Přialpí a že jejich další výskyt pokračoval skrze Malou Hanou až na území polského Slezska (Brno-Obřany – Hradisko: srv. *Podborský 1970*, 67, Abb. 13: 6; Habrůvkajeskyně Býčí skála, Sloup-jeskyně Kůlna: srv. *Parzinger et al. 1995*, 19; *Trefný 2002*, 365, 366, Abb. 5:32, 33; Krhov-Malý Chlum: *Novák 2015*, 158, tab. 34: 8, 9; *Glunz 1997*, Karte 24).

Nadregionální význam regionu potvrzuje také značný výskyt mohylníků v nedalekém Ždánickém lese (*Chleborád 1939*; *Čižmár 2004*, 54, obr. 2), které vykazují, podobně jako na Slovensku v prostoru východně od Váhu, výrazné materiální vazby na halštatskou kulturu středního a severovýchodního Zadunají (např. Malá nad Hronom, Halimba-Cseres, Középrépaspuszta a Hurbanovo). Na východě svého centrálního území sousedila zadunajská skupina s jezdecko-nomádským společenstvím, jež jí výrazně v celém průběhu svého vývoje propůjčovalo osobitý ráz, což se projevilo

v produkci pohřební keramiky také u skupin v jejím sousedství (srv. *Paulík 1975*, 37, obr. 7; *Patek 1993*; *Stegmann-Rajtár 2009a*, 84, 87). Úpravy slavkovských hrobů H 2 a 3 naznačují konstrukční vazby k zadunajské skupině památek, kde se vyskytla tentokrát vzácná shoda v podložení podpěrné konstrukce stropů hrobek pomocí plochých kamenů, kterou zaznamenáváme na významné lokalitě Sütö (*Vadász 1983*, kép 9).

K vydělení vnitřních vývojových fází slavkovského pohřebiště v rámci jednotlivých stupňů HK jsem využil starší podrobnou periodizaci (chronologické horizonty), vypracovanou pro severovýchodní Přialpí H. Parzingerem roku 1988 a aplikovanou později v úpravě pro jižní Moravu v souvislosti s rozbořením souboru nálezů z jeskyně Býčí skály (*Parzinger 1988*; *Parzinger et al. 1995*, 179-183). Základní chronologické stupně HK byly převzaty po úpravě M. Golcem, který se pokusil pro Moravu synchronizovat horákovské stupně s vývojem halštatských skupin v oblastech ležících severně od Alp, z nichž máme k dispozici pro vzájemné porovnání absolutní data (*Golec 2007*, s doplňující lit.). V souboru předmětů ze Slavkova se bylo možné opřít o hrob H 1, v jehož PS 1/3 byl přítomen honosný pás se záponou varianty „T“, kterou lze korelovat s kombinační skupinou Magdalenenberg III a chronologicky jej spojit s 1. čtvrtinou 6. století př. n. l. (*Trachsel 2004*, 73-75). Dvojfázová struktura Parzingerových horizontů dává naději na vypracování nové podrobnější chronologie ždánické skupiny HK (obr. 10).

Závěr

Bližším rozbořením klanové hrobky a „sedmi“ hrobů skupinového pohřebiště ze Slavkova jsme si přiblížily vývoj ždánické skupiny HK v oblasti regionu středního Politaví na Slavkovsku (okr. Vyškov). Hlubším studiem PS byly u některých z nich zjištěny skutečnosti, které nám umožňují přesnější chronologické zařazení. Ukázalo se, že navrženou metodou lze sledovat citlivější chronologické úseky, které se odehrávaly v průběhu plynulého ukládání pohřbů ve více periodách v jedné hrobce či skupině hrobů, tvořících nejspíše pohřebiště menších uzavřených sociálních jednotek – „rodů, rodin či klanů“ (srv. *Murphy 1999*, 227, 229).²¹

Vzhledem k zřejmému nadregionálnímu aspektu lokality s vazbou na trasu jantarové stezky propojující Dolní Rakousko se střední Moravou, byly jeho některé artefakty podrobeny komparativní analýze, která vycházela z bohatých a dobře datovaných hrobových celků v domácím i širším středoevropském kontextu. V této souvislosti vynikly zřejmé interakční vazby k dolnorakouskému Podunají, Štýrsku, slovensko-maďarskému Zadunají a oblastem střední Moravy a západního Slovenska (srv. *Parzinger et al. 1995*, 227, Abb. 11). Tímto postupem byl také popřen prvotní poznatek, který propagoval, že se jedná o pohřebiště náležející pouze jednomu chronologickému stupni (srv. *Dobisíková et al. 2010*, 93).

Velkým přínosem k poznání bohatších hrobů a jejich sociální interpretaci, je bezesporu hrobka H 1, která vykazuje svým obsahem paralely k hrobům II. společenské kategorie a vazbu k úpravě mohylového hrobu typu „Hlásnice“ u Horákova, jehož stratifikujeme do blízkého mikroregionu říčky Rokytnice (srv. *Podborský 1980*; *Dobisíková et al. 2010*, 90). „Hlásnice“ měla obsahovat, podobně jako slavkovský hrob, také dva kostrové pohřby („muž“ a „žena“) a jeden žárový (srv. *Golec 2003b*, s další literaturou). V jejím okolí byly J. Poulikem v poválečném období doloženy další menší satelitní mohyly s kamennými konstrukcemi, které poskytly chudší popelnicové pohřby (*Poulik 1939-1946*). Horákovský mohylník byl V. Podborským z hlediska své nomenklatury spojen s brněnskou skupinou HK (*Podborský 1980*, 119, obr. 18), v současnosti se však stále více ukazuje, že podstatně více z hlediska nálezů i geograficky inklinuje k oblasti Politaví. Lokality u Horákova a Slavkova spojuje také společný výskyt mohylových hrobů s kamennými konstrukcemi, které na centrálním Brněnsku chybí a mohly by naznačovat podobné pojetí pohřebních tradic založených na kontaktech HK a KK se středním Zadunajím a Štýrskem (srv. *Poulik 1939-1946*; *Stegmann-Rajtár 1992b*, s doplňující lit.; *Dobisíková et al. 2010*, 91).

Hrob horákovského velmože H 2 je pravděpodobně vrcholem rozvoje místní drobné society HK, nelze však zcela vyloučit, že souvisel s průnikem horákovského lidu z jižního Brněnska, načež podle jeho vybavenosti lze předpokládat výrazné dálkové (snad „sociální“) vazby s napojením na oblast východního Přialpí.

Mohylníky položené v oblasti Ždánického lesa se podle dosavadního stavu výzkumu jeví v regionu spíše jako výsledek mladšího osídlení iniciovaného z prostoru centrálního Politaví a protilehlého severního Hodonínska; nelze však vyloučit ani zásah z cizího prostředí – např. z jihozápadních Čech (např. Bošovice II: obr. 13).

Kultura, která ve Slavkově převrstvila starší horákovské a platěnické obyvatelstvo, je soudobým výsledkem mladohalštatského vývoje ve středním Podunají, odehrávajícím se na kontaktu dvou halštatských okruhů (srv. *Holubová 2011*, 54). Odtud plynula tradice kostrového pohřbívání a budování nákladných komorových hrobek, jež byla vlastní hlavně představitelům vyšších sociálních vrstev horákovské společnosti. V nejmladších hrobech 6.-7. horizontu je však patrný opětovný návrat k žárovému ritu prostřednictvím hrobů blízkým tzv. marefskému typu, jehož důvod nebyl doposud na jižní Moravě zcela objasněn. Evidentně se však jedná o další proces společenské transformace, který vedl k pozvolnému zániku halštatské kultury také v jiných oblastech severovýchodního Přialpí a předznamenal nástup časné doby laténské.

21 Zde se částečně řeší také dosavadní problémy spojené s přidavnými pohřby „Totenfolge“ (*Nekvasil 1963*).

LITERATURA

- Baarová 2004a* – Z. Baarová: Střední Politaví v době halštatské. Rukopis magisterské diplomové práce uložený v Ústavu archeologie a muzeologie FF MU v Brně. Brno 2004.
- Baarová 2004b* – Z. Baarová: Upřesnění datování halštatského pohřebiště u Maref. In: O. Chvojka (ed.): Popelnicová pole a doba halštatská. Příspěvky z VIII. Konference, České Budějovice 22. - 24. 9. 2004. Archeologické výzkumy v jižních Čechách, Supplementum 1, 2004, 19-28.
- Baarová 2004c* – Z. Baarová: Příspěvek k problematice vzájemných vztahů horákovské a platěnické kultury v prostoru Vyškovské brány. In: 110 let muzejní práce na Vyškovsku 1893-2003. Vyškov 2004, 69-75.
- Baarová 2006* – Z. Baarová: Halštatské pohřebiště „Člupy“ u Maref. *Pravěk N. Ř.* 14, (2004) 2006, 333-364.
- Baarová 2007a* – Z. Baarová: Platěnické pohřebiště s komorovými hroby v Pustiměři. Doba popelnicových polí a doba halštatská. Příspěvky z IX. Konference, Bučovice 3. - 6. 10. 2006. Brno 2007, 13-33.
- Baarová 2007b* – Z. Baarová: Halštatské hradisko Křižanovice – „Zámeček“. *Pravěk N. Ř.* 15, (2005) 2007, 395-418.
- Baarová/Mikulková 2007* – Z. Baarová/B. Mikulková: Halštatské žárové pohřebiště v Drnovicích (okr. Vyškov). *Pravěk N. Ř.* 14, (2004) 2007, 287-331.
- Barth 1999* – F. E. Barth: Archaeological heritage of the Hallstatt region. In: G. W. Mandl (ed.): Field trip guide, Vienna – Dachstein – Hallstatt – Salzkammergut (UNESCO world heritage area), 150 years geological survey of Austria (Exkursionsführer zu: Forum of the European Geological Surveys Directors - FOREGS '99, Vienna), Wien 1999, 83-90.
- Bayer 1904* – J. Bayer: Das prähistorische Gräberfeld in Statzendorf (N.-Ö.). *Jahrb. K. K. Zentralkomm.* 2, Wien 1904, 45-72.
- Berg 1962* – F. Berg: Das Flachgräberfeld der Hallstattkultur von Maiersch. Veröffentlichungen der Österreichischen Arbeitsgemeinschaft für Ur- und Frühgeschichte IV. Wien 1962.
- Blajer 2013* – W. Blajer: Młodsza epoka brązu na ziemiach polskich w świetle badań nad skarbami. Kraków 2013.
- Bouzek 2004* – J. Bouzek: Měrné systémy a myšlenkový svět v mladé době bronzové a rané době železné. In: O. Chvojka (ed.): Popelnicová pole a doba halštatská. Příspěvky z VIII. Konference, České Budějovice 22. - 24. 9. 2004. Archeologické výzkumy v jižních Čechách. Supplementum 1, 2004, 43-52.
- Brosseder 2004* – U. Brosseder: Studien zur Ornamentik hallstattzeitlicher Keramik zwischen Rhönental und Karpatenbecken, Universität Forschungen zur prähistorischen Archäologie 106. Bonn 2004.
- Čapková 2008* – M. Čapková: Halštatské pohřby v Mikulově. Rukopis bakalářské diplomové práce uložený v Ústavu archeologie a muzeologie FF MU v Brně. Brno 2008.
- Červinka 1911* – I. L. Červinka: Kultura popelnicových polí na Moravě. *Časopis Moravského musea zemského XI*, 1911, 30-68.
- Čižmář 2004* – M. Čižmář: Informace o mohylových pohřebištích v prostoru Ždánického lesa. In: O. Chvojka (ed.): Popelnicová pole a doba halštatská. Příspěvky z VIII. konference, České Budějovice 22. - 24. 9. 2004, Archeologické výzkumy v jižních Čechách – Supplementum 1, 2004, 53-60.
- Čižmář 2014* – M. Čižmář: Mohylníky ve Ždánickém lese. *Pravěk N. Ř.* – Supplementum 27, 2014.
- Čižmářová 2013* – J. Čižmářová: Keltská pohřebiště na Moravě (okresy Blansko a Vyškov). Brno 2013.
- Čižmářová/Geislerová 1990* – J. Čižmářová/K. Geislerová: Záchranný výzkum v Brně-Horních Heršpicích (okr. Brno-město). Přehled výzkumů (1987) 1990, 89-90.
- Dobiat 1980* – C. Dobiat: Das hallstattzeitliche Gräberfeld von Kleinklein und seine Keramik. Schild von Steier. Beiträge zur steirischen Vor- und Frühgeschichte und Münzkunde, Beiheft 1. Graz 1980.
- Dobiat 1981* – C. Dobiat: Die Hallstattnekropole bei Kleinklein um Sulmtal. In: Die Hallstattkultur. Bericht über das Symposium in Steyer 1980 aus Anlass der Internationalen Ausstellung des Landes Oberösterreich. Linz 1981, 185-204.
- Dobisíková et al. 2010* – M. Dobisíková/M. Geisler/J. Kala/P. Kos/B. Mikulková/D. Parma: Halštatské pohřebiště ze Slavkova u Brna (okr. Vyškov), Popelnicové polia a doba halštatská. Nitra 2010, 57-99.
- Dörrer 2002* – O. Dörrer: Das Grab eines nordostalpinen Kriegers in Hallstatt. *Arch. Austriaca* 86, 2002, 55-81.
- Dular 2003* – J. Dular: Die hallstattzeitlichen Nekropolen in Dolenjsko. Ljubljana 2003.
- Dungel 1908* – A. Dungel: Die Flachgräber der Hallstattzeit bei Statzendorf in Niederösterreich. *Mitt. Prähist. Komm. Österr. Akad. Wiss.* 2/1, 1908, 1-39.
- Dunning/Rychner 1994* – C. Dunning/V. Rychner: Archäologische Untersuchungen zum Übergang von der Bronze- zur Eisenzeit in der Westschweiz. In: P. Schauer (ed.): Archäologische Untersuchungen zum Übergang von der Bronze- zur Eisenzeit zwischen Nordsee und Kaukasus. Regensburger Beiträge zur prähistorischen Archäologie 1, Bonn 1994, 63-97.
- Dušek 1971* – M. Dušek: Slovensko v mladšej době halštatskej. *Slov. Arch.* 19, 1971, 123-464.
- Dušek/Dušek 1984* – M. Dušek/S. Dušek: Smolenice-Molpír – Befestiger Fürstensitz der Hallstattzeit, Code zu den Tabellen der Keramik. Nitra 1984.
- Fridrich/Hennig 1995* – M. Fridrich/H. Hennig: Dendrochronologische Untersuchung der Hölzer des hallstattzeitlichen Wagengrabes 8 aus Wehringen, Ldkr. Ausburg, und andere Absoluten der Hallstattzeit. *Bayer. Vorgeschbl.* 60, 1995, 298-300.
- Geisler 2004* – M. Geisler: Slavkov u Brna 2001, Skladovací areál fy Rauscher, s. r. o., Rukopis nálezové zprávy uložený v Ústavu archeologické památkové péče Brno č. j. 18/04. Brno 2004.

- Geisler 2009* – M. Geisler: Hrušovany u Brna (okr. Brno-venkov), „U tří mostů“. Přehled výzkumů 50, 2009, 309.
- Glunz 1997* – B. E. Glunz: Studien zu den Fibeln aus dem Gräberfeld von Hallstatt. Linzer Archäologische Forschungen 25. Linz 1997.
- Golec 2003a* – M. Golec: O konci bohatých horákovských hrobů a datování Býčí skály podle keramiky. Arch. Rozhledy 55, 2003, 695-717.
- Golec 2003b* – M. Golec: Hlásnica u Horákova: kam s ní? Arch. Rozhledy 55, 2003, 500-516.
- Golec 2003c* – M. Golec: Těšetice-Kyjovice – VI: Horákovská kultura v těšeticím mikroregionu. Brno 2003.
- Golec 2005* – M. Golec: Horákovská kultura. Rukopis disertační práce uložený v Ústavu archeologie a muzeologie FF MU v Brně. Brno 2005.
- Golec 2007* – M. Golec: Chronologie horákovské kultury aneb stupně v pohybu. Pravěk N. Ř. 15, 2005 (2007), 419-446.
- Griebl 2004* – M. Griebl: Die Siedlung der Hallstattkultur von Göttlesbrunn, Niederösterreich. Mitt. Prähist. Komm. Österr. Akad. 54, Wien 2004.
- Hodson 1990* – F. R. Hodson: Hallstatt: The Ramsauer Graves, Quantification and Analysis. Monographien des Römisch-Germanischen Zentralmuseums 16, Mainz 1990.
- Holubová 2011* – Z. Holubová: K otázce horákovské „expanze“ do oblasti lužických popelnicových polí. In: Z. Měřinský/J. Klápště (ed.): Sborník doktorského semináře II. Brno 2011, 54-65.
- Chleborád 1939* – M. Chleborád: Nové mohyly na Moravě. Pam. Arch. 41, (1936-1938) 1939, 1-14.
- Chytráček/Michálek 2008* – M. Chytráček/J. Michálek: Halštatská mohylová kultura. In: N. Venclová (ed.): Archeologie pravěkých Čech – 6. Doba halštatská. Praha 2008, 66-83.
- Kaus 1973* – K. Kaus: Chronologie und Bestattungssitten der Hallstattkultur in Niederösterreich und im Nordburgenland. Maschinschriftl. Dissertation. Wien 1973.
- Kaus 1984* – M. Kaus: Das Gräberfeld der jüngeren Urnenfelderzeit von Stillfried an der March, (Ergebnisse der Ausgrabungen 1975-1977). In: F. Felgenhauer (ed.): Forschungen in Stillfried 6, Veröffentlichungen der Österreichischen Arbeitsgemeinschaft für Ur- und Frühgeschichte 16. Wien 1984.
- Kaus 1986* – K. Kaus: Grabhügel der Kalenderbergkultur (Kritische Anmerkungen zu Grabungstechnik, Befundauswertung und Chronologie.). In: E. Jerem (ed.): Hallstatt Kolloquium Veszprém 1984. Mitt. Arch. Inst. Ungar. Akad. 3. Budapest 1986, 119-123.
- Kilian 1978* – K. Kilian: Das Kriegergrab von Tarquinia, Beigaben aus Metall und Holz. Jahrb. DAI 92, 1977. Berlin 1978, 24-98.
- Kilian-Dirlmeier 1972* – I. Kilian-Dirlmeier: Die hallstattzeitlichen Gürtelbleche und Blechgürtel Mitteleuropas, Prähistorische Bronzefunde 12. München 1972.
- Kos 1999* – P. Kos: Bratčice (okr. Brno-venkov). Přehled Výzkumů (1995-1996) 1999, 337, 338.
- Kos 2004* – P. Kos: Pohřby žen z doby halštatské v Modřicích u Brna. In: O. Chvojka (ed.): Popelnicová pole a doba halštatská. Příspěvky z VIII. Konference, České Budějovice 22. - 24. 9. 2004. Archeologické výzkumy v jižních Čechách. Supplementum 1, 2004, 271-292.
- Kos 2009* – P. Kos: Modřice (okr. Brno-venkov), „Rybníky“. Přehled Výzkumů 50, 2009, 310, -311.
- Kos 2010* – P. Kos: Modřice (okr. Brno-venkov), „Rybníky“. Přehled Výzkumů 51, 2010, 370-372.
- Kos 2011a* – P. Kos: Halštatské hroby z Hrušovany u Brna (okr. Brno-venkov), In: R. Korený (ed.): Doba popelnicových polí a doba halštatská. Podbrdsko – Miscelanea 2, Příbram 2011, 173-184.
- Kos 2011b* – P. Kos: Hrob H 1800 z Modřic – doklad interakcí mezi oblastmi Moravy, Bavorska a JV Předpípm v době halštatské. Pravěk N. Ř. 19, (2009) 2011, 113-159.
- Kos 2014a* – P. Kos: K upřesnění datace hrobu H 895 z Modřic (příspěvek k počátkům vývoje horákovské kultury na Brněnsku. Zbor. SNM 108, Arch. 24, 2014, 37-58.
- Kos 2014b* – P. Kos: Pět nových hrobů horákovské kultury na jižní Moravě (S osteologickým a antropologickým posudkem G. Dreslerové, J. Kaly a Z. Tvrdeho. Studia Archaeologica Brunensia 19/2, 2014, 27-43.
- Kos 2015a* – P. Kos: Dva hroby z počátku doby halštatské ze Znojma (s antropologickým posudkem J. Kaly). In: O. Oždány (ed.): Popelnicové polia a doba halštatská. Nitra 2015, 93-112.
- Kos 2015b* – P. Kos: Mohelno (okr. Třebíč). Přehled Výzkumů 56-1, 2015, 205, 206.
- Kos/Přichystal 2013* – P. Kos/M. Přichystal: Doba halštatská. In: K. Geislerová/D. Parma (ed.): Výzkumy – Ausgrabungen 2005 – 2010. Brno 2013, 74-94.
- Košťuřík et al. 1986* – P. Košťuřík/J. Kovárník/Z. Měřinský/M. Oliva: Pravěk Třebíčska, Prameny k dějinám a kultuře Moravy 2. Brno-Třebíč 1986.
- Kromer 1959* – K. Kromer: Das Gräberfeld von Hallstatt. Firenze 1959.
- Lečbych 2010* – M. Lečbych: Znojmo (okr. Znojmo), Horní náměstí. Přehled Výzkumů 51, 2010, 380.
- Metlička 2010* – M. Metlička: K otázce plochých pohřebišť halštatské mohylové kultury, In: R. Tichý/O. Štulc (ed.): Hroby, pohřby a lidské pozůstatky na pravěkých a středověkých sídlištích. Živá archeologie Supplementum 3, 2010, 143-150.
- Metzner-Nebelsick 1994* – C. Metzner-Nebelsick: Die früheisenzeitliche Trensentwicklung zwischen Kaukasus und

- Mitteleuropa. In: P. Schauer (ed.): Archäologische Untersuchungen zum Übergang von der Bronze- zur Eisenzeit zwischen Nordsee und Kaukasus. Regensburger Beiträge zur prähistorischen Archäologie 1, Bonn 1994, 383-447.
- Mikulková 2009* – B. Mikulková: Orlovice (okr. Vyškov), „Lysá hora“. Přehled Výzkumů 50, 2009, 312.
- Mikulková 2010* – B. Mikulková: Orlovice (okr. Vyškov), „Lysá hora“. Přehled Výzkumů 51, 2010, 373, 374.
- Müller 2012* – S. Müller: Smolenice-Molpír, Sereď und Ratkovce. Studien zu Siedlungen der früher Eisenzeit in der Südwestslowakei 1-2, Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 220. Bonn 2012.
- Müller-Scheeßel 2005* – N. Müller-Scheeßel: Die Toten als Zeichen: Veränderungen im Umgang mit Grab und Leichnam während der Hallstattzeit. In: T. L. Kienlin (ed.): Die Dinge als Zeichen: Kulturelles Wissen und materielle Kultur. Bonn 2005, 339-354.
- Müller-Scheeßel 2009* – N. Müller-Scheeßel: Zum Gräberfeld von Schirndorf: Ein Beitrag zur Chronologie der Hallstattzeit Nordostbayerns. Prähist. Zeitschr. 84, 2009, 191-201.
- Murphy 1999* – R. F. Murphy: Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha 1999.
- Nakoinz 2004* – O. Nakoinz: Studien zur räumlichen Abgrenzung und Strukturierung der älteren Hunsrück-Eifel-Kultur. Dissertation zur Erlangung des Doktorgrades der Mathematisch Naturwissenschaftlichen Fakultät der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel. Kiel 2004.
- Nebelsick et al. 1997* – L. D. Nebelsick/A. Eibner/E. Lauermaun/J.-W. Neugebauer: Hallstattkultur im osten Österreichs. St. Pölten 1997.
- Nekvasil 1952* – J. Nekvasil: Horákovská skupina mohylového lidu na jižní Moravě. Rukopis disertační práce uložený v Ústavu archeologie a muzeologie FF MU v Brně. Brno 1952.
- Nekvasil 1962* – J. Nekvasil: Pronikání horákovské kultury do oblasti lužických popelnicových polí Sborník Československé Společnosti Arch. 2, 1962, 141-163.
- Nekvasil 1963* – J. Nekvasil: Mohyly s více pohřby v horákovské kultuře. Sborník II. Františkovi Vildomcovi k pětaosmdesátinám. Brno 1963, 52-55.
- Nekvasil 1982* – J. Nekvasil: Pohřebiště lužické kultury v Moravičanech (Katalog nálezů). Fontes Archaeologiae Moravicae XIV-2. Brno 1982.
- Nekvasil 1983* – J. Nekvasil: Początki halsztatzacji morawskiej grupy kultury lużyckej. Silesia Ant. 25, 1983, 61-83.
- Nekvasil 1987* – J. Nekvasil: Der gegenwärtige Forschungsstand der lausitzer Kultur während der Urnenfelderperiode in Mähren. In: E. Plesl/J. Hrala (ed.): Die Urnenfelderkulturen Mitteleuropas, Symposium Liblice 21. – 25. 10. 1985, Praha 1987, 255-262.
- Nekvasil 1993* – J. Nekvasil: Před branami historie (starší doba železná – halštatská). In: Podborský, V. a kol., Pravěk dějiny Moravy. Vlastivěda moravská, NŘ 3, Brno 1993, 333-379.
- Novák 2015* – M. Novák: Opevněné výšinné sídliště na „Malém Chlumu“ u Krhova a jeho zázemí v pozdní době bronzové a době halštatské. Pravěk N. Ř. – Supplementum 31, 2015.
- Pare 1999* – F. E. Ch. Pare: Beiträge zum Übergang von der Bronze- zur Eisenzeit in Mitteleuropa, Teil I: Grundzüge der Chronologie im östlichen Mitteleuropa (11.-8. Jahrhundert v. Chr.). Jahrb. RGZM 45/1, 1998 (1999), 293-433.
- Parma 2010* – D. Parma: Mokrý-Horákov (k. ú. Horákov, okr. Brno-venkov) – „Čtvrtek“. Přehled Výzkumu 51, 2010, 372.
- Parzinger 1988* – H. Parzinger: Chronologie der Späthallstatt- und Frühlatènezeit, Studien zu Fundgruppen zwischen Mosel und Save. Quellen und Forschungen zur prähistorischen und provinzialrömischen Archäologie. Weinheim 1988.
- Parzinger et al. 1995* – H. Parzinger/J. Nekvasil/H. E. Barth: Die Býčí skála-Höhle, Ein hallstattzeitlicher Höhlenopferplatz in Mähren. Römisch-Germanische Forschungen 54. Mainz am Rhein 1995.
- Patek 1993* – E. Patek: Westungarn in der Hallstattzeit. Acta Humaniora 7, Weinheim 1993.
- Paulík 1956* – J. Paulík: Juhozápadné Slovensko v mladšej dobe halštatskej. Slov. Arch. 4, 1956, 177-212.
- Paulík 1975* – J. Paulík: K začiatkom staršej doby železnej na juhozápadnom Slovensku. Zbor. SNM 69, Hist. 15, 1975, 19-53.
- Pieta/Veliačik 2014* – K. Pieta/L. Veliačik: Pozoruhodné depoty zo Sklabinského Podzámku. Studia Archaeologica Brunensia 19/2, 2014, 5-26.
- Pichlerová 1963* – M. Pichlerová: Špačince v praveku a v ranej dobe dejinnej. Sborník SNM 57, Hist. 3, 1963, 104-124.
- Pichlerová 1971* – M. Pichlerová: Zur Hallstattzeit in der Westslowakei. Mitt. Österr. Arbeitsgemeinschaft Ur- u. Frugesch. 22, 1971, 89-92.
- Pittioni 1954* – R. Pittioni: Urgeschichte des österreichischen Raumes. Wien 1954.
- Podborský 1970* – V. Podborský: Mähren in der Spätbronzezeit und an der Schwelle der Eisenzeit. Brno 1970.
- Podborský 1974* – V. Podborský: Die Stellung der süd-mährischen Horákov-Kultur im Rahmen des danubischen Hallstatt. In: Symposium zu Problemen der jüngeren Hallstattzeit in Mitteleuropa. Bratislava 1974, 371-426.
- Podborský 1980* – V. Podborský: Dvě nová halštatská pohřebiště na jižní Moravě. Sborník Prací Fil. Fak. Brno E 25, 1980, 75-124.
- Podborský 2002* – V. Podborský: Výpověď bohatých hrobů horákovské kultury. In: P. Čech/Z. Smrč (ed.): Sborník Drahomíru Kouteckému. Most 2002, 167-176.
- Podborský 2005* – V. Podborský: Stručně o dějinách archeologického výzkumu regionu. In: V. Podborský (ed.): Pravěk mikroregionu potoka Těšetičky/Únanovky. Brno 2005, 13-42.

- Polenz 1976* – H. Polenz: Reicher Trachtschmuck aus südhessischen Späthallstattgräbern. Sonderdruck aus: Nassauische Annalen 87, 1976, 1-25.
- Poulik 1939-1946* – J. Poulik: Halštatský hrob ve Velaticích u Brna. Pam. Arch 42, 1939-1946, 162-165.
- Preinfalk 2003* – F. Preinfalk: Die Hallstattzeitlichen Hügelgräber von Langenlebar, Niederösterreich. Fundber. Österreich Materialheft A 12. Wien 2003.
- Přichystal 2003* – M. Přichystal: Pohřebiště kultury lužických popelnicových polí “na Nivkách” u Slatinek. Rukopis magisterské diplomové práce uložený v Ústavu archeologie a muzeologie FF MU v Brně. Brno 2003.
- Přichystal 2007* – M. Přichystal: Zpracování jantaru na sídlišti z halštatského období kultury lužických popelnicových polí v Kralicích na Hané (okr. Prostějov). Doba popelnicových polí a doba halštatská, Příspěvky z IX. Konference, Bučovice 3. - 6. 10. 2006. Brno 2007, 209-231.
- Půlpán 2012* – M. Půlpán: Pohřebiště bylanské kultury v Lovosicích. Rukopis diplomové práce uložený v Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou Univerzity Karlovy v Praze. Praha 2012.
- Rebay 2002* – K. C. Rebay: Die hallstattzeitliche Grabhügelgruppe von Zaggersdorf im Burgenland. Wissenschaftliche Arbeiten aus dem Burgenland 107. Eisenstadt 2002.
- Rebay 2006* – K. C. Rebay: Das hallstattzeitliche Gräberfeld von Stanzendorf in Niederösterreich. Möglichkeiten und Grenzen der Interpretation von Sozialindexberechnungen. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 135. Bonn 2006.
- Rebay 2007* – K. C. Rebay: Plotting Social Change: Burial Rites, Space and Status at the cemetery of Stanzendorf (Austria) in the beginning of the Early Iron Age. In: R. B. Salisbury/D. Keeler (ed.): Space – Archaeology's Final Frontier? An Intercontinental Approach. Cambridge Scholars Publishing, 15 Angerton Gardens. Newcastle 2007, 134-156.
- Reim 1994* – H. Reim: Archäologische Untersuchungen zum Übergang von der Bronze- zur Eisenzeit in Baden-Württemberg. In: P. Schauer (ed.): Archäologische Untersuchungen zum Übergang von der Bronze- zur Eisenzeit zwischen Nordsee und Kaukasus. Regensburger Beiträge zur prähistorischen Archäologie 1, Bonn 1994, 99-125.
- Říhovský 1979* – J. Říhovský: Die Nadeln in Mähren und im Ostalpengebiet (von der mittleren Bronze- bis zur älteren Eisenzeit). PBF 13/5, München.
- Scheibenreiter 1954* – F. Scheibenreiter: Das hallstattzeitliche Gräberfeld von Hadersdorf am Kamp, N. Ö. VAGW 2. Wien 1954.
- Skutil 1937* – J. Skutil: Halštatské nálezy horákovské „Hlásnice“. Šlapanský zpravodaj IV/3, 1937, 3-6.
- Stegmann-Rajtár 1992a* – Stegmann-Rajtár: Spätbronze- und früheisenzeitliche Fundgruppen des mittleren Donaugebietes. Ber. RGK 73, 1992, 29-179.
- Stegmann-Rajtár 1992b* – S. Stegmann-Rajtár: Grabfunde der älteren Hallstattzeit aus Südmähren. Košice 1992.
- Stegmann-Rajtár 1993* – S. Stegmann-Rajtár: Mitteldonauländische Hallstattkultur und Lausitzer Kulturkreis – Einige Bemerkungen zur Entwicklung gegenseitiger Beziehungen in Mähren. Ber. RGK 74, 1993, 444-459.
- Stegmann-Rajtár 2002* – S. Stegmann-Rajtár: Keramika ako kritérium regionálneho členenia kultúrnej oblasti: Tvar a výzdoba hrobovej keramiky v severovýchodohalštatskom kultúrnom okruhu. Štud. Zvesti AÚ SAV 35, 2002, 193-202.
- Stegmann-Rajtár 2009a* – S. Stegmann-Rajtár: Žiarové pohrebisko východohalštatskej a vekerzugskej kultúry v Nových Zámkoch. Slov. Arch. 57, 2009, 57-116.
- Stegmann-Rajtár 2009b* – S. Stegmann-Rajtár: Von Bayern bis nach Südmähren: Zur Verbreitung westlicher Gefäßformen in Gräbern der südmährischen Hallstattkultur. Zwischen Münchshöfen und Windberg, Gedenkschrift für Karl Böhm. Internationale Archäologie. Studia honoraria 29, Rahden/Westf. 2009, 227-246.
- Stroh 2000* – A. Stroh: Das Hallstattzeitliche Gräberfeld von Schirndorf III, Lkr. Regensburg. Materialhefte zur bayerischen Vorgeschichte A 37. Kallmünz/Opf. 2000.
- Strohschneider 1976* – M. Strohschneider: Das späturnenfelderzeitliche Gräberfeld von Stillfried. In: F. Felgenhauer (ed.): FIS 2. Veröffentlichungen der Österreichischen Arbeitsgemeinschaft für Ur- und Frühgeschichte 9. Wien 1976, 31-69.
- Studeníková 2008* – E. Studeníková: Výpověď kalenderberských mohýl na Slovensku o vzťahu pohlaví. In: S. Stuchlík (ed.): Konference o pohřebním ritu – Muž a žena v pohřebním ritu Acta Arch. Opaviensia 3, 2008, 85-111.
- Šolle 1955* – M. Šolle: Jižní Morava v době halštatské. Pam. Arch. 46, 1955, 101-133.
- Štof 1996* – A. Štof: Das hallstattzeitliche Gräberfeld in Vojkovic (Bez. Brno-venkov). Pravěk N. Ř. 5, (1995) 1996, 203-208.
- Teržan 1990* – B. Teržan: The Early Iron Age in Slovenian Styria. Ljubljana 1990.
- Teržan/Trampuž 1975* – B. Teržan/N. Trampuž: Prispevek h kronologiji svetolucijske skupine. Arh. Vestnik 24, (1973) 1975, 416-460.
- Tomedi 2002* – G. Tomedi: Das hallstattzeitliche Gräberfeld von Frög. Die Altgrabungen von 1883 bis 1892. Archaeolingua 14. Budapest 2002.
- Torbrügge 1992* – W. Torbrügge: Die frühen Hallstattzeit (Ha C) in chronologischen Ansichten und Notwedige Randbemerkungen II. Der sogenannte östliche Hallstattkreis. Jahrb. RGZM 39, 1992, 425-614.
- Trachsel 2004* – M. Trachsel: Untersuchungen zur relativem und absoluten Chronologie der Hallstattzeit 1, 2. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archeologie aus der Abteilung Ur- und Frühgeschichte der Universität Zürich 104. Bonn 2004.

- Trefný 2002* – M. Trefný: Bronzefunde aus der Býčí skála-Höhle und ihre Beziehungen zum Südostalpenraum und Italien. In: A. Lang/V. Salač (ed.): Fernkontakte in der Eisenzeit. Konferenz Liblice 2000, Praha 2002, 360-378.
- Tvrký 2007* – Z. Tvrký: Kritika pramenů a možnosti interpretace fyzické antropologie dětí a nedospělých jedinců, antropologická terminologie. In: E. Čermáková/M. Golec/T. Trubačová/Z. Tvrký (ed.): Kam zmizely horákovské děti? Štud. Zvesti AÚ SAV 42, 2007, 32-33.
- Vadász 1983* – V. É. Vadász: Előzetes jelentés egy koravaskori halomsír feltárájáról Süttőn. Commun. Arch. Hungariae 3, 1983, 19-54.
- Vitula 1995* – P. Vitula: Nejnovější objevy z halštatského období na jižní Moravě. Sborník příspěvků z 1. obnoveného sjezdu MSAK v Moravských Budějovicích 16. – 17. srpna 1995. Brno 1995, 55-62.
- Vitula 1999* – P. Vitula: Brno (okr. Brno-město), Ul. Příkop – Business centrum. Přehled Výzkumů (1995-1996) 1999, 339-340.
- Wamser 1981* – L. Wamser: Wagengräber der Hallstattzeit in Franken. Frankenland NF 31, 1981, 225-258.

DAS GRÄBERFELD AUS SLAVKOV UND SEIN BEITRAG ZUR KENNTNISS DER ENTWICKLUNG DER HALLSTATT-KULTUR IM MITTLEREN FLUSSGEBIET VON LITAVA (ZUR MÖGLICHKEIT DER PRÄZISIERUNG DER DATIERUNG VON GRÄBERN DER ŽDANICE-GRUPPE DER HORÁKOV-KULTUR)

PETR KOS

Das Gräberfeld der Hallstatt-Kultur aus Slavkov stellt einem Beleg der Durchdringung der Kalenderberg-Kultur nach Mittelmähren im jüngeren Hallstatt (Ha D1) dar, das vorher durch die Erschaffer der Platěnice-Kultur und der Horákov-Kultur besiedelt war (*Holubová 2011*). Es handelt sich um die Siedlungs-Ökumene die an das Flussgebiet von Litava gebunden ist, die unter der Bezeichnung Ždanice-Gruppe der Horákov-Kultur bekannt ist. Die Kenntnis über diese Kultur stammt vor allem von Siedlungen und Hügelgräberfelder vom Ždanice Wald im mittleren Flussgebiet der Litava, der zu den Bezirken Vyškov und Hodonín gehört (*Podborský 1980; Baarová 2004a*).

Für die wichtigste der älteren Fundstellen kann man das Hügelgräberfeld aus Velké Hosteřadky bezeichnen (Abb. 13), das man mit dem neuen Gräberfeld aus Slavkov korrelieren kann (*Dobisíková et al. 2010; Čiřmář 2014*). Beide Gräberfelder ergänzt dann das Gräberfeld bei Marefy, das schon das Abschlussstadium der Entwicklung des mährischen Hallstatts bildet (sog. Marefy-Typ: *Baarová 2006*). Auf Basis dieser Beziehungen kann man ein neues chronologisches Schema definieren, das fürs mittlere Flussgebiet der Litava gültig ist, das nach Teilbearbeitung des Autors von der fundamentalen Periodisierung der Horákov-Kultur von M. Golec und der detaillierten chronologischen Horizonten von H. Parzinger herauskommt (*Parzinger et al. 1995; Golec 2007*).

Eine wichtige Information ergibt sich von den Grabkomplexen der Stufe Ha D, die man am Rande mit dem Horizont der Funde von der Höhle Býčí skála und vom Gräberfeld aus Marefy korrelieren kann. Den Fundkomplex aus Býčí skála verband M. Golec mit dem Ende der Horákov-Kultur, das bedeutet mit der Stufe Ha D2-Ha D3 (*Golec 2003a*). Auch wenn der Fundkomplex von der Höhle einem der überhaupt reichsten Komplexe aus Mitteleuropa darstellt, handelt es sich in Mähren um eine der am wenigsten bekannten Etappen der Hallstattentwicklung, die im Areal der Fundstellen in Gräbern nur minimal vertreten ist. Durch die Analyse des Gräberfelds aus Slavkov wurde die Möglichkeit angedeutet, dass ein wesentlicher Teil der Gräber vom späten Hallstattstadium in Mähren auch auf die sog. Totenfolge in Kollektivgräbern reduziert werden kann, was eine Erscheinung ist, auf die schon J. Nekvasil in etwas anderen Zusammenhängen hinwies (*Nekvasil 1963*).

Aus Slavkov ist ein Gräberfeld und eine Siedlung registriert, publiziert wurde bis heute aber nur das Gräberfeld mit sechs Gräbern (*Dobisíková et al. 2010*). Durch die Analyse der Gegenstände kann man dem Bestattungsintervall in der Spanne gleich einiger Horákov-Stufen (Ha C1/2 – Ha D2) belegen, die in Mähren fast die ganze Epoche der hallstattzeitlichen Entwicklung repräsentieren. Der Habitus der Grabbeigaben ermöglicht die Interaktionen nicht nur zwischen den heimischen Hallstattgruppen, aber mit dem ganzen Mitteldonaugebiet verfolgen, wo sich die zeitgenössischen Gräberfelder der Kalenderberg-Kultur befinden (z. B. Statzendorf und Maiersch: *Rebay 2006; Berg 1962*). Der Fundkomplex vom Kriegergrab H 2 steht am Niveau des bedeutenden „Fürstengrab“ aus Bratčice im Süden des Brunner-Gebiets und man kann ihm mit den Gräbern Höchschusterwald 2, Leitengritschwald 28 und Forstwald 51 aus Kleinklein in der Steiermark (Phase Kleinklein II-III: *Dobiat 1980*, Beilage 4; *1981*, Abb. 7; Belegungsphase Kleinklein III: *Stegmann-Rajtár 1992a; Golec 2005*) korrelieren. Man kann annehmen, dass der im Grab H 2 in Slavkov bestattete Mann, Initiator der kleinen „Kolonisation“ des Gebiets das vom südlichen Brünner-Gebiet ausgehen konnte, man kann allerdings auch nicht seinem lokalen Ursprung ausschließen, der durch ältere Frauenbestattungen mit Attributen der

Horákov-Kultur initiiert war (z. B. H 3). Die Frauenbestattung vom Grab H 1 ist es wieder dank der Gürtelgarnitur (Abb. 8: 11) möglich mit der Kombinationsgruppe III aus Magdalensberg zu identifizieren, die mit den absoluten Daten 610/600 – 575 vor Chr. verbunden ist, und auf der die örtliche Chronologie des Gräberfelds begründet ist (*Trachsel 2004, 73-75*). Das Grab H1 stellt die kollektive Grabstätte einer anderen „Familie“ im Gräberfeld vor und die Frau mit pompösen Gürtelband ist mit dem Mann vom Grab H 2 etwa zeitgleich. Der Körpergrabritus kann man bei der Frau als eine Horákov-Tradition bezeichnen, aber die Keramik vom Frauengrab kann man mit der Kalenderberg-Kultur verbinden, was man als Konsequenz der Vermählungspolitik, oder das Ergebnis der Akkulturation der Immigranten ursprünglich von einem anderen Kulturmilieu verstehen kann, im Laufe welcher der Begräbnisritus durchgesetzt wurde.

Den früher vermuteten jüngeren Eingriff des Horákov-Volkes vom zentralen Brünner-Gebiet in dem Raum des Ždanický les (*Podborský 1980*) kann man im mittleren Flussgebiet der Litava dank neueren Kenntnissen stets annehmen, doch kann man nicht einmal die Ankunft der Gruppen oder Familien von einem ganz anderen Milieu ausschließen, z. B. aus Nordwestböhmen (Bošovice II: Abb. 13). Die gegenwärtige Forschung deutet an, dass diese Region am ehesten schon ab der älteren Hallstattzeit zu einem kulturell vermischen Gebiet gehörte, das dann wie durch das donauländische Volk, so dem Lausitzer Kreis besiedelt war (*Holubová 2011, 54*). Die größte Blüte erreichte hier die Hallstattkultur während der jüngeren Hallstattzeit, wann sich die bisherigen Interaktionen mit dem Brünner Gebiet um neue Kontakte mit Niederösterreich und der Steiermark bereicherten. Im gewissen Maß sind auf den hiesigen Gräberfeldern auch Einflüsse des mittleren und nordöstlichen Donaugebiets fassbar, die sich in der Konstruktion der Gräber reflektierten, und die auch die Grabkeramik im Süden des Ždanický les betrafen, wo offenbar die natürliche geographische Grenze zwischen den Hallstattgruppen, die im Vorfeld des Wiener-Beckens und im Vyškov-Gebiet angesiedelt waren, liegt (*Stegmann-Rajtár 2002; 2009a; Čížmář 2014*).

Mgr. Petr Kos
kos@uapp.cz
Kaloudova 30
614 00 Brno